

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Problematika dětských vojáků v Africe z pohledu
mezinárodního společenství**

Jana Roštášová

Plzeň 2013

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

**Problematika dětských vojáků v Africe z pohledu
mezinárodního společenství**

Jana Roštášová

Vedoucí práce:

PhDr. Jan Záhořík, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2013

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval(a) samostatně a použil(a) jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2013

.....

Poděkování

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování PhDr. Janu Záhoříkovi, Ph.D. za jeho cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce.

Obsah

1 ÚVOD	1
2 DĚTSKÝ VOJÁK	2
2.1 Historie dětských vojáků	4
2.2 Dětsí vojáci nejen na africkém kontinentě	7
2.3 Hlavní důvody rekrutování dětských vojáků	16
3 LIDSKÁ PRÁVA A OCHRANA PRÁV DĚTÍ	19
3.1 Lidská práva	19
3.1.1 Vznik a vývoj lidských práv	19
3.1.2 Současná podoba lidských práv	21
3.1.3 Charta OSN a ochrana lidských práv	22
3.2 Deklarace práv dítěte	25
3.2.1 Úmluva o právech dítěte	26
3.2.2 Dětská práce	28
3.3 Porušování lidských práv	30
4 ANTROPOLOGICKÉ PŘÍČINY A KONSEKVENCE EXISTENCE FENOMÉNU DĚTSKÝCH VOJÁKŮ	31
4.1 Válčení a agresivita	31
4.2 Antropologické příčiny vzniku dětských vojáků	32
4.2.1 Terminologie	32
4.2.1.1 Rasa	32
4.2.1.2 Etnicita	35

4.2.1.3 Náboženství	37
4.2.2 Antropologie na politické úrovni.....	42
4.2.2.1 Politická antropologie.....	43
5 ROLE A STRATEGIE MEZIVLÁDNÍCH A NEVLÁDNÍCH MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍ PŘI BUDOVÁNÍ POVÁLEČNÉ BEZPEČNOSTI, OBNOVY A MÍRU S OHLEDEM NA DĚTSKÉ VOJÁKY V AFRICE	45
5.1 Mezivládní organizace	45
5.1.1 OSN.....	45
5.1.1.1 Mírové operace OSN	47
5.1.2 UNICEF	49
5.1.3 Světová banka.....	50
5.1.4 UNESCO	51
5.2 Mezinárodní nevládní organizace (INGO)	52
5.2.1 Amnesty international	52
5.2.2 Human Rights Watch.....	53
5.2.3 Save the Children	53
5.2.4 CARE.....	54
5.3 Poskytnutí pomoci dětským vojákům.....	55
6 ZÁVĚR	57
7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	59
8 RESUMÉ	63
9 PŘÍLOHY.....	64

„Jestli lidstvo neskoncuje s válkou, skoncuje válka s lidstvem.“

(John Fitzgerald Kennedy)

1 ÚVOD

Problematika dětských vojáků je stále více aktuálním tématem ve sféře mezinárodního společenství. Dokladem toho může být i skutečnost, že se tímto fenoménem zabývá množství vládních i nevládních mezinárodních organizací, které se snaží jejich počet, co nejvíce redukovat. Dětské vojáky nejsou záležitostí jen afrického kontinentu, ale skoro polovina z nich je na tomto světadíle rozptýlena. Z tohoto důvodu jsem se zaměřila právě na děti v ozbrojených konfliktech v Africe.

Cílem mojí bakalářské práce je zjistit, jak je vnímán fenomén dětských vojáků mezinárodním společenstvím. Aby mohlo dojít k realizování tohoto záměru, je nezbytné projít množství odborné literatury, internetových pramenů včetně mezinárodních právních dokumentů, jež poskytují řadu důležitých informací. Svoji práci sepíši na základě analýzy těchto zdrojů. Pokusím se nejen o zachycení několika atributů spojených se vznikem dětských vojáků, ale také se do této práce snažím vnést antropologickou perspektivu. Kromě jiného se zde zahrnu i různé mezinárodní dokumenty, v nichž dominují lidská a dětská práva. Nezbytnou součástí této práce jsou především z toho důvodu, že v souvislosti s dětskými vojáky dochází k porušování mnoha z nich. Velká pozornost je věnována i mezinárodním organizacím a to jak mezivládním tak nevládním. Jelikož bez jejich činnosti by zřejmě problematika dětských vojáků zůstávala stále bez pomoci.

Vzhledem k tomu, že je toto téma velice obsáhlé, jsem si vědoma toho, že nejsem schopna pojmout problematiku dětských vojáků v Africe zcela komplexně. Na druhou stranu však doufám, že svojí bakalářskou prací alespoň nastíním nejdůležitější aspekty pojící se k danému tématu.

2 DĚTSKÝ VOJÁK

Mezi dětské vojáky patří osoby, které jsou mladší 18 let a jsou členy vládních ozbrojených sil či jakýkoliv ozbrojených skupin. Jejich účast může zahrnovat přímou účast v bojích, špionážích, kladení nášlapných min, pomocných pracích, funkcích spojek, poslíčků, či strážců. Jejich průměrný věk se pohybuje mezi 14. až 18. rokem, ovšem výjimkou nejsou ani mladší děti. Podle posledních odhadů (francouzské sekce Dětského fondu OSN-UNICEF) postihuje tento problém více než 40 zemí světa a v současnosti působí přes 300 000 dětských vojáků, child soldiers, neboli invisible children, přičemž necelá polovina bojuje v afrických zemích.¹ V některých zemích jsou tyto děti využívány všemi ozbrojenými jednotkami, tj. vládními i opozičními. Mezi evropské země, které využívají dětské vojáky, patří Rusko, avšak zde jsou využíváni jen k boji na území Čečenska. (Waisová 2007: 101)

Hlavními viníky, kteří nasazují děti do boje, jsou kromě nevládních skupin i některé vládami podporované jednotky. Existuje mnoho způsobů, jak se takovéto děti stávají chladnokrevnými vojáky. Jedním z nejefektivnějších způsobů je přinucení násilím, unesení z domovů, ulic, škol či sirotčinců. Děti, které neměly žádné sociální zázemí, se leckdy k ozbrojeným skupinám připojily dobrovolně. Armáda totiž dětem nahrazuje rodinné prostředí, těsné vazby na velitele, přátele, ale také „pravidelný“ přísun potravy a oblečení. V určitých případech k tomuto dobrovolnému připojení dochází i tehdy, když v daném hnutí figurují všichni jeho příbuzní nebo obyvatelé jeho rodné vesnice. Důležitým aspektem, který zde hraje velkou roli, je příslušnost k etnické nebo náboženské skupině. Některé děti se stávají vojáky díky víře, že tak budou schopni ochránit jejich rodiny. Prostředí, ve kterém žijí, je plné

---

¹ Potyszová K. *Dětský vojáci* [online]. 2009, [cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z <http://www.invisiblechildren.cz/o-konfliktu/detsti-vojaci>.

násilí a každodenního ohrožení života a tak se zbraní v ruce mají pocit většího bezpečí.²

Avšak realita spojená s úkoly dětského vojáka je mnohem krutější, než bylo doposud uvedeno. Dochází k tomu, že i mnohdy osmileté děti jsou unášeny ze svých domovů a musejí bojovat za věc, které nemohou rozumět. Bohužel i dívky žijící v oblastech třetího světa, který je pověstný tímto jevem, jsou vystaveny velkému riziku, jež vyplývá z jejich tradičního postavení v těchto společnostech. Často jsou unášeny a znásilňovány. Dětské vojáky jsou účastníci každodenního teroru, „vymývání mozků“ pomocí drog, násilí a smrti. Velitelé ozbrojených skupin dávají větší přednost dětem nežli dospělým na realizování plánovaných útoků, protože děti jsou na rozdíl od dospělých lépe manipulovatelné a jsou schopné v určitém počtu páchat ty nejneuvěřitelnější zvěrstva. Na druhou stranu je nutné zmínit, že psychické dopady způsobené těmito činy jsou u dětí takřka nezměřitelné. Po skončení konfliktu většina z dětí musí „začít od začátku“. Ti, kteří přežili, se ze zajetí někdy vrací i po několika letech, což má značný vliv na jejich vývoj. Nejen, že dochází k tomu, že jsou tyto děti „okradeni“ o jejich nesmírně důležitou část života- dětství, ale také o základní potřeby, jako je zajištění potravin, zdravotní péče, vzdělání, osobní svobody a mnoho dalších, na které mají právo podle Úmluvy o právech dítěte^{3,4}.

Úkol, který musí dítě jako voják vykonávat, zní jasně. Nesmí přemýšlet, cítit. Prostě se nesmí dopouštět něčeho, co by ho mohlo oslabit. Dělat jen to, co je mu nakázáno. Poslouchat a vykonávat. Odstranit všechno a každého, kdo se jim připléče do cesty. Jediné, co je jim dovoleno se naučit je zabíjet, rabovat, bojovat, což jim postupem času

---

² Viz. *Dětské vojáky* [online]. 2012[cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.africke-deti.estranky.cz/clanky/detsti-vojaci/detsti-vojaci.html>

³ Úmluva o právech dítěte byla přijata Valným shromážděním OSN dne 20. listopadu 1989. Postupně docházelo k tomu, že ji ratifikovaly všechny státy světa (s výjimkou USA a Somálska) Viz. *Práva dětí*, UNICEF[online], [cit. 4. 2. 2013] <http://www.unicef.cz/co-delame/kde-pusobime>

⁴ Potyszová K. *Dětské vojáky* [online]. 2009, [cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z <http://www.invisiblechildren.cz/o-konfliktu/detsti-vojaci>.

přijde jako něco běžného, normálního. Tyto děti jak už bylo zmíněno, přišly o možnost „být dětmi“ a byly nuceny předčasně dospět. Ovšem dospěly takovým způsobem, že vše, co se děje kolem nich jsou schopny vysvětlit pouze ze své perspektivy.

Přesto během bojů vnímají, že se děje něco špatně, ale nemohou pochopit co. Děti, které měly štěstí a podařilo se jim buď uprchnout anebo byly demobilizovány⁵, do konce svého života jsou hrůzostrašnými zkušenostmi poznamenány. Mnohé z nich si z válek přinesly řadu jizev a zranění, avšak nejvíc je poznamenána dětská duše plná bolesti a strachu, které nelze odbourat. Děti mají problém navazovat kontakt se svým okolím a vše, co obyčejné děti zvládají hravě, je pro bývalé dětské vojáky „velkým oříškem“.⁶

2.1 Historie dětských vojáků

To, že jsou děti součástí ozbrojených konfliktů, není v poslední době nic nového. Je nutné říci, že se mnohdy v boji nezaměřují jen na konkrétní cíle jako skupina či ozbrojená složka, ale také působí jako jednotliví pachatelé násilí. S tím souvisí, že děti jsou nejen na straně zraněných, či jinak postižených prostřednictvím válečného boje, ale také se dobrovolně či nedobrovolně zúčastňují těchto válečných konfliktů v roli vojenských sil. V posledních letech došlo ke zhoršení situace a jedním z hlavních důvodů je, že součástí civilních konfliktů se stávají účastníci, kteří se neetablovali z mezinárodně uznávaného prostředí státních aktérů. Děti jako vojáci stále zůstávají velmi ohroženou skupinou i po skončení válečného konfliktu, a to proto, že jejich participace v boji měla za následek značnou újmu na jejich zdravotním a psychickém stavu. Potřeba

---

⁵ Demobilizace - vyčlenění z bojových jednotek, zjištění identity za účelem nalezení rodiny

⁶ Viz. *Dětské vojáci* [online]. 2012[cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.africke-deti.estranky.cz/clanky/detsti-vojaci/detsti-vojaci.html>

jejich rehabilitace a snaha o navrácení do původního způsobu života je více než nutná. (Bennett, Gamba, Van Der Merwe 1999:15)

Co se týče historie dětských vojáků, máme záznamy, které říkají, že již od pradávna děti aktivně sloužily svým národům nebo komunitám jako vojáci v ozbrojených konfliktech. Nejranější počátky dětských válečníků sahají až do dob Spartaka, kdy byli sedmiletí chlapci odebráni rodičům, aby mohli absolvovat vojenský trénink. (Stavrou, Steward, A. Stavrou 2000: 10) Pokud se posuneme o několik století dopředu, můžeme nalézt další důkaz, který vypovídá o tom, že tento fenomén má v Evropě hluboké kořeny. Ve středověku chlapci z vyšších šlechtických rodů, kteří sloužili jako panoši, byli také zasvěcováni do tajů bojů, násilí a bolesti v naději, že se později budou moci také stát rytířem. (Honwana 2005: 27)

Mezi dalšími událostmi, které přispěly k formování historie dětských vojáků, patří určitě Dětské křížové výpravy, které údajně proběhly roku 1212 a dělily německý a francouzský proud.

Úkolem dětí byla cesta do Jeruzaléma a osvobození křesťanských důležitých míst od nadvlády muslimů. Tam, kde by nepomohly křížácké zbraně, chtěli využít nevinnost a čistotu dětských tváříček. Naneštěstí cesta pro mnohé z dětí měla rychlý a tragický konec, jelikož většina z nich zemřela ještě na trase, která směřovala do Jeruzaléma. Mluví se o několika příčinách vzniku těchto výprav, mezi neracionálnější důvod patří nepříznivé klimatické podmínky, které měly neblahý vliv na hospodářskou situaci v Evropě, což je silně spjato s otázkou: „*Kdo poskytne tisíce dětem práci a potravu?*“ Právě hlad a vidina lepšího života možná děti povzbudily k daleké cestě. Někteří však tvrdili, že to nebyly děti, které by organizovaly výpravy do Jeruzaléma, ale zfanatizovaní křesťanští duchovní či překupníci s otroky. (Munro 1914: 516-524).

Když se ohlédneme za nedávnou minulostí, jistě narazíme na organizaci, která působila během druhé světové války. Jednalo se o polovojenskou mládežnickou organizaci NSDAP⁷, která nesla název Hitlerjugend, v překladu Hitlerova mládež. Měla značný vliv na šíření ústředních myšlenek tehdejšího německého režimu mezi chlapci ve věku 14 až 18 let. Dívkám ve stejném věku byla vytvořena organizace Bund Deutscher Mädel neboli Liga německých dívek. Děti mladšího věku (od 10 let) měly organizace dvě a rozdílné byly v tom, pro koho byly určené. Jedna sloužila výhradně pro dívky Jungmädel a druhá pro chlapce Jungvolk. Hitlerjugend měla vychovávat mládež, která by byla myšlenkově zcela oddaná nacistickému Německu. Chlapcům byly především vštěpovány ideje spojené s nadřazeností árijské rasy a silného antisemitismu.⁸ Hlavním cílem bylo úspěšné dovedení mládeže do německé armády a do NSDAP.

Pro tyto účely byly sestaveny tábory, kde byli chlapci vychováni v duchu militarizace národa a jejich volný čas byl vyhrazen čistě jen pro vojenský výcvik. Nedílnou součástí takovýchto výcviků byla schopnost rozumět taktice či ovládat zbraně. Podmínkou pro přijetí do organizace bylo složení přísahy, ve které se slibovala bezpodmínečná věrnost Führerovi. Hitlerjugend fungoval prakticky až do konce druhé světové války a během té doby mnohdy docházelo k tomu, že i ti nejmladší se odhodlali k fanatickému sebeobětování (Buttler 2005: 13).

---

⁷ Národně socialistická německá dělnická strana (Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei) Byla německá krajně pravicová polická strana, která vznikla roku 1920 přejmenováním Německé dělnické strany. Její členové se nazývali nacisté (šlo o spojení slov nacionální a socialisté). V čele této strany stál Adolf Hitler, který zavedl německou nacistickou totalitu, ta se držela u moci od roku 1933 do roku 1945. (McGowan 2002: 57)

⁸ Antisemitismus- označuje nenávisť a předsudky vůči židům i veškeré protižidovské projevy. Označení poprvé užil německý protižidovský aktivista Wilhelm Marr v roce 1879. „*nenávisť vůči židům - jednotlivě nebo jako ke skupině - která se může vztahovat k židovskému náboženství a/nebo příslušnosti k etnické skupině*“. Definice antisemitismu Ministerstva zahraničí USA ve Zprávě o globálním antisemitismu z 5. ledna roku 2005

2.2 Děťští vojáci nejen na africkém kontinentě

Děťští vojáci dnes bojují přibližně v 75 % konfliktů (podle odhadů se jedná asi o 300 tisíc dětí). Dalších asi půl milionu dětí slouží v milicích, které momentálně nevedou ozbrojený boj. Child soldiers neboli děťští vojáci jsou často součástí teroristických akcí. (Waisová 2007: 97)

Jak už jsem v úvodu zmiňovala, necelá polovina dětských vojáků je soustředěna právě na africkém kontinentu. Mezi státy, kde děti využívají v armádě, nebo z nich dokonce dělají otroky, patří mnoho území Afriky, zejména potom Alžírsko, Etiopie a Eritrea, Uganda, Súdán, Kongo, Pobřeží Slonoviny, Libérie, Rwanda a Sierra Leone. (Keitetsi 2004: 278)

Nevládní organizace, zabývající se dětskými vojáky zmiňují, že v posledních letech se tato problematika týká především zemí subsaharského afrického pásu. V nedávných či současných konfliktech se objevily děti jako ozbrojení vojáci také v Angole a Mosambiku, kde střední délka života a dětská úmrtnost patří k nejhorším na světě.

Bojovníky a bojovnice mladší osmnáct let můžeme nalézt stejně tak dobře v gerilových armádách v Kolumbii, Barmě, na Srí Lance, Afghánistánu či Palestině. V mnoha válečných konfliktech rozpoutaných dospělými je zkrátka dítě se zbraní v ruce naučené zabíjet velice žádaným artiklem. (Keitetsi 2004: 288)

Napříč celého afrického kontinentu stále panují občanské války, kde působí či působilo hned několik ozbrojených skupin, ve kterých nechybí ani děťští vojáci. Také dnešní Uganda není místem, kde by panoval mír. Proti Musevenimu⁹ bojují četná a velice rozsáhlá povstalecká hnutí. Jednou ze skupin, která zachovává věrnost Idimu Aminovi¹⁰ je The Lord's

⁹ Yoweri Kaguta Museveni (*1944) současný prezident Ugandy a je ve své funkci od roku 1986. Viz. *Yoweri Kaguta Museveni* [online], [cit. 20. 2. 2013]. Dostupné z <http://www.presidentmuseveni.com/>

¹⁰ Idi Amin (1920-2003) bývalý prezident Ugandy (1971-1979), přezdíváný také jako řezník z Kampaly Viz. *Idi Amin, The Guardian* [online]. 2003 [cit. 20. 2. 2013]. Dostupné z <http://www.guardian.co.uk/news/2003/aug/18/guardianobituaries>

Resistance Army (LRA)- Armáda božího odporu. Ta má údajně kořeny v křesťanském fundamentalistickém hnutí, je však podporovaná muslimským Súdánem, kde má rovněž dvě základny, ze kterých podniká výpady do tří severougandských teritorií- Gulu, Kitgum a Pader. (Keitetsi 2004: 14) Po uzavření vzájemné smlouvy o přerušení podpory rebelských hnutí z roku 1999, došlo k tomu, že bylo ugandské vládě povoleno roku 2002 zaútočit na súdánské základny LRA.¹¹ Armáda božího odporu je násilná ozbrojená skupina, která se vyznačuje rozsáhlými únosy dětí, znásilňováním, mutilacemi obyvatelstva či dokonce vypalováním celých vesnic a její činnosti zužují čtyři země Afriky (Středoafričskou republiku, Demokratickou republiku Kongo, Jižní Súdán a Ugandu). Hlavním představitelem a vůdcem této skupiny je Joseph Kony¹², který se rád nechává nazývat „učitelem“ a je utvrzený, že je prorokem. Trvá na tom, že on i jeho skupina bojují za desatero přikázání a věří, že symbol křesťanského kříže namalovaného posvátným olejem na hrudích dětských vojáků má takovou moc, že je schopen ochránit je před kulkami, fyzickými zraněními i zlými duchy. Jakmile někdo zemře zásahem kulkou, je jeho víra zpochybněna.¹³ LRA působí zhruba 25 let a za tuto dobu zabila na 20 000 lidí, unesla téměř 70 000 (při čemž většina z nich byly děti) a z domovů vyhnala miliony. (Schomerus 2007: 10-11). Podle zjištění UNICEF jen v Ugandě došlo k únosu téměř 7500 dívek a

¹¹ Potyszová K. *Uganda*, Invisible Children [online]. 2009, [cit. 21. 2. 2013]. Dostupní z <http://www.invisiblechildren.cz/o-konfliktu/uganda>

¹² Joseph Rao Kony (*1961) je pro válečné zločiny stíhán Mezinárodním tribunálem (ICC), i přes jeho vyhoštění z Ugandy se dopouštěl únosů dětí, které skončily jako vojáci nebo sexuální otroci. Jako zstrašovací techniku používal sekání lidských končetin. Nezisková organizace Invisible Children o jeho praktikách natočila dokument „Kony 2012“ a umístila ho na server YouTube. Dokonce i USA se zapojila do hledání hlavního velitele povstalecké skupiny LRA a za informace, které povedou k jeho dopadení či za přímé dopadení vypsala odměnu 5 milionu dolarů. Viz. *USA vypsaly odměnu za dopadení Josepha Konyho*. IHNEC.cz [online]. 2013 [cit. 20. 2. 2013]. Dostupné z <http://zpravy.ihned.cz/svet-usa/c1-59632440-uganda-joseph-kony-usa-odmena-dopadeni-pet-milionu-dolaru-sef-armada-boziho-odporu>

¹³ Horáková Miroslava. *Kdo je Joseph Kony?* Invisible Children [online]. 2009 [cit. 20.2.2013] <http://www.invisiblechildren.cz/archive/7-clanky/29-kdo-je-joseph-kony>

1000 z nich během zajetí otěhotnělo. LRA, která především působí na území Ugandy, se v poslední době stáhla do Jižního Súdánu a Konga.¹⁴

Další nebezpečnou formu odporu představují uskupení sestávající z věrných přívrženců Oboteho¹⁵ a dále z řad islámských fundamentalistů a hututských milicí, jejichž původ sahá do Rwandy. Základní příčinou otřesného řádění ve Rwandě, byla hluboce zakořeněná nenávist mezi kmeny Hutuů a Tutsiů. (Keitetsi 2004: 14). Avšak velmi zásadní zlom v jejich válečných dějinách nastal 6. dubna 1994, kdy byl sestřel letoun, kde zahynul tehdejší rwandský prezident Habyarimana a burundský premiér Nta-ryamira. Dodnes přesně nevíme, kdo letoun sestřelil, ale vše nasvědčuje tomu, že to mohli být extremističtí Hutuové sloužící v Prezidentské gardě a tímto krokem chtěli znemožnit dělbu politické moci s Tutsii. Po této události vypukla stodenní genocida Tutsiů i opozičních politiků. Nejprve však vypukla v hlavním městě Kigali, kde za první týden bylo zabito 20 000 lidí a na konci měsíce se jejich počet zvýšil na 200 000 lidí. Genocida¹⁶ prostupovala dále i na venkov, a tak celkový počet se blíží až k půl milionu. Ti nejhorší se sdružovali v rámci tzv. Hutu Power¹⁷, jež používali pušky, automaty, granáty, které házeli na uprchlíky, snažící se si zachránit život tím, že hledali útočiště buď v kostelech, nebo na stadionech. Výjimkou nebylo ani vyvražďování Hutuů, protestujících proti „vyhlazení“ Tutsiů. Součástí rwandské tragédie se stal obrovský exodus¹⁸ směřující na západ, do Demokratické republiky Kongo (tehdejšího Zairu).

¹⁴ Viz. *Děťští vojáci*. Africké děti [online]. 2012 [cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.africke-deti.estranky.cz/clanky/detsti-vojaci/detsti-vojaci.html>

¹⁵ Apolo Milton Obote (1925-2005) byl ugandský politik, předsedou vlády a dvakrát prezidentem, jeho nástupce byl Idi Amin Viz. *Milton Obote*. Bio. True story [online]. 2013 [cit. 16. 2. 2013]. Dostupné z <http://www.biography.com/people/milton-obote-9426306>

¹⁶ Genocida je cílevědomé vyhlazování a vyvražďování skupin obyvatelstva či jednotlivců za účelem úplné nebo částečné likvidace. Příčiny etnické čistky mohou být odlišný etnická původ kultura, náboženství, rasa, politika. Pojem zavedl polský právník *Raphael Lemkin* ve své publikaci *Axis Rule in Occupied Europe* z roku 1944. V roce 1948 přijala OSN *Úmluvu o prevenci a potrestání zločinu genocidy*. Klasifikace genocidy jako nepromlčitelného zločinu je součástí *Úmluvy o nepromlčitelnosti válečných zločinů a zločinů proti lidskosti* přijaté v roce 1968. (Malina 2009)

¹⁷ Hutu Power- ideologie, kterou předkládali extrémističtí Hutuové ve Rwandě. Ta přispěla k rwandské genocidě Tutsiů roku 1994.

¹⁸ Exodus- hromadný odchod

Uprchlíků bylo zhruba kolem jednoho milionu během pouhých tří dnů, tato gigantická vlna s sebou přinesla i cholera a úplavici, díky níž padlo tisíce z nich. I na tomto místě můžeme najít děti jak na straně násilných, brutálních a krvelačných vojáků, tak na straně obětí nekončící genocidy. (Eichler 2010: 52)

Sierra Leone, ležící na západním pobřeží Afriky byla plná nezkrotné nenávisti, která tu vládla především mezi roky 1991 až 2002. Nikdy zde nedocházelo k běžným etnickým konfliktům, jelikož rozdíly mezi zhruba 20 národnostmi v bývalé britské královské kolonii byly vždy tolerovány. Ani náboženská nesnášenlivost mezi muslimskou většinou a křesťanskou menšinou nebyla důvodem ke vzniku konfliktu. Dokonce i přesto, že tato země byla rozdělena na dvě silné politické strany Všelidový kongres (APC, All People's Congress Party) a Sierraleonskou lidovou stranu (SLPP, Sierra Leonen People's Party), to nevedlo k žádné ideologické zákopové vojně. Když se dnes zeptáme lidí, kteří tento válečný konflikt přežili na důvod vzniku, řeknou, že ho neznají. Navzdory tomu přišlo v této válce o život asi 75 000 lidí, milion lidí je na určitou dobu vyhnáno z jejich domovů a u několika tisíců dospělých i dětí došlo k mutilaci jejich těl. Nejčastěji vojáci civilistům amputovali končetiny, což mělo představovat varování, trest, projev hněvu a někdy k tomu docházelo čistě jen pro zábavu. (Rehrl 2010: 13).

Občanská válka, která vypukla v této zemi, byla financovaná z místních diamantových zdrojů, jimiž je Sierra Leone známá.¹⁹ Tento konflikt stále více podporoval nelegální obchod s diamanty, drogami a zbraněmi. O obchodech většinou nikdo nevěděl a nikdo je nehlídal. Podle údajů Mezinárodní finanční zprávy právě občanská válka dopomohla tomu, že se nelegálně skrz hranice přepravilo 400 milionů amerických dolarů v diamantech, které rázem zmizely na soukromých účtech. Na základě těchto ozbrojených konfliktů došlo k tomu, že Sierru Leone bylo

---

¹⁹ Viz. *Děťští vojáci* [online]. 2012[cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.africke-detstestraniky.cz/clanky/detsti-vojaci/detsti-vojaci.html>

nuceno opustit 500 000 lidí, nejhorší však na tom je, že utíkali před příslušníky jejich kmene; vlastními příbuznými; před vojáky z jejich krajiny, kteří na sklonku války přeběhli k rebelům; před svými dětmi, které byly zneužívané v rolích vojáků, pracantů, sexuálních otroků nebo lidských štítů. Ovšem utíkali také před povstalci z Jednotné revoluční fronty (RUF, Revolutionary United Front²⁰) a před členy Jednotky civilní obrany (CDF, Civil Defence Forces²¹). Většina vyhnanců žila v utečeneckých táborech, jiní zase mezi obyvatelstvem hostitelských zemí. Tyto stejně chudé státy vždy nebyly nadšené náhlým přílivem žadatelů o pomoc, proto řada uprchlíků se ve snaze zbavit nálepky příživníka, sama vydala na vlastní cestu do „bohatších“ hlavních měst. Mnoho sirotků a dětí bez blízkých příbuzných bylo odkázáno na sebe samo, takovýchto dětí bohužel v africkém kontinentě žije kolem milionu. Buď jsou jejich rodiče už po smrti, nebo jsou živí, ale pravděpodobnost že se někdy s nimi setkají, je nulová. (Rehrl 2010:15) Dlouholetý konflikt neblaze proslul zdrogovanými dětskými vojáky, kteří znásilnili, zmrzačili či zabili na tisíce civilistů.²²

Libérii, sousedící na jihovýchodě se Sierrou Leone, také postihla občanská válka v letech 1989 až 2004. V této zemi, na rozdíl od sousední Sierry Leone, došlo k etnické rivalitě. Lidé si začaly navzájem vypalovat vesnice proto, že patřili k „nesprávnému“ kmeni. Asi 150 000 lidí zahynulo v bojích a odhady říkají, že zhruba 2,4 milionu bylo dočasně vyhnaných ze svých domovů. K nuceným masovým amputacím jako v Sierra Leone nedocházelo. Civilisté, včetně dětí, bojující se o své životy, utíkali do

²⁰ Jednotná revoluční fronta byla povstaleckou armádou, která bojovala během desetileté vzpoury v Sierra Leone, v roce 2002 prohrála a změnila se v politickou stranu, která působila do roku 2007. Jejich činností byla rekrutace dětí, jež „ovládali“ skrze drogy a díky nimž poté docházelo k násilným činům na civilistech. Své bojové operace financovali z nelegálního obchodu s „krvavými diamanty“.

²¹ Jednotky civilní obrany byly polovojevské organizace, které bojovaly v Sierra Leone během civilní války (1991-2002) a byly podporovány zvolenou vládou Ahmeda Tejana Kabbah proti povstaleckým skupinám RUF. Byly tvořeny členy z Kamajorské skupiny, která je součástí větší etnické skupiny Mende. Kamajořané věří v mnoho magických způsobů obrany, jako jsou rituály, které pomohou vytvořit neprůstřelnou kůži. Tři vůdcové CDF byli obviněni u zvláštního soudu pro Sierra Leone, Samuel Hinga Norman (hlava CDF), Moinina Fofana (druhý ve velení) a Allieu Kondewa (vojenský velitel CDF).

²² Viz. *Děťští vojáci* [online]. 2012[cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.africke-deti.estranky.cz/clanky/detsti-vojaci/detsti-vojaci.html>

okolních států. Republika Guinea přijala skoro půl milionu těchto uprchlíků. (Rehrl 2010:14)

Vlna občanské války se táhne až do Republiky Pobřeží Slonoviny, kde neustále panuje náboženský konflikt. Pobřeží slonoviny se dělí na dvě nepřátelené strany, jižní a severní. Muslimové na severu tvoří asi 70-ti % většinu a bojují proti extrémně pravicovým křesťanům a milicím, které panují na jihu země. Dodnes ze svého domova bylo vyhnáno na 800 000 lidí a 400 000 muselo utéct za hranice. (Rehrl 2010: 14). Nejen že jsou děti zde využívány jako vojenská síla v ozbrojených skupinách, ale asi 40 % dětí ve věku 5 až 14 let pracují na kakaových plantážích. „Pracanti“ jsou nuceni většinu dne vykonávat fyzicky náročnou práci, přicházejí do kontaktu s pesticidy a denně zacházejí s mačetami. Kakaový průmysl v afrických státech jako je Ghana, Pobřeží Slonoviny, Kamerun a Nigérie zaujímá nejhorší formy dětské práce, kde jsou děti obětmi únosů a zotročování. V Evropě a v USA tak vznikly kampaně, které apelují na největší zpracovatele kakaa (Nestlé, Kraft Foods a další), aby do svých výrobků nedávali kakao pocházející „z rukou“ dětských otroků.²³ Na tom se podílí především Fair Trade²⁴ (férový obchod).

V Demokratické republice Kongo (bývalém Zairu) probíhalo hned několik občanských válek. K první došlo roku 1996, u níž byl původní příčinou povstání etnický konflikt mezi Hutu a Tutsii ve východní části země, kam se konflikt přenesl ze sousední Rwandy. Příčiny tohoto sporu jsou sice zajímavé, ale za více pravděpodobnou příčinu vzniku válečného konfliktu můžeme pokládat boj o moc a ekonomickou kontrolu než etnickou nesnášenlivost. První konžská válka trvala rok a na jejím konci došlo k velkým změnám této země. Bývalý prezident Mobutu Sese Seko byl donucen se vzdát své funkce a na jeho místo nastoupil Laurent-

²³ Viz. *Cocoa Campaign*. International Labor Rights Forum. [online]. [cit. 1.3. 2013]. Dostupné z <http://www.laborrights.org/stop-child-labor/cocoa-campaign>

²⁴ Faire Trade se snaží vytvářet pro obyvatele rozvojových zemí takové příležitosti, které jim umožní užít se vlastní prací za důstojných podmínek v rámci udržitelného rozvoje. Navíc prosazují ekologický a sociálně odpovědný přístup k výrobě, obchodu a spotřebě Viz. Fair Trade. Fair Trade CZ [online]. [cit. 1.3. 2013]. Dostupné z <http://www.fairtrade.cz/>

Desiré Kabila, který však mír, klid a prosperitu zemi nepřinesl. První konžskou občanskou válku vystřídala druhá, nazývaná také jako Africká světová válka nebo Velká africká válka. Ta měla podstatně delší průběh než předešlá, vypukla roku 1998 a trvala až do roku 2003. Patřila k největší a nejsložitější občanské válce v africké historii, jelikož do ní bylo zapojeno 9 afrických národů a také kolem 25 ozbrojených skupin. Tento nekončící válečný maraton si vyžádal na 3,8 milionu obětí. Většinu z nich však tvořili civilisté a příčina jejich úmrtí byly nemoci a hladomor (ozbrojené jednotky často civilisty zabavovaly potraviny). Konžské krveprolití bývá označované za druhé nejhorší v dějinách lidstva a staví se těsně za druhou světovou válkou. Tak jako v předešlých státech nespočetné množství původních obyvatel uprchlo do sousedních zemí. Do mnohaletých konfliktů v Konžské demokratické republice zůstává stále zapojeno 11 000 dětských vojáků a u některých probíhala jejich rekrutace už ve věku 6 let.²⁵

Taktéž v Súdánu se odehrálo několik zlomových momentů, které přispěly k formování moderní súdánské historie. Od poloviny do konce dvacátého století proběhly na tomto území dvě občanské války. Příčinou prvního ozbrojeného válečného konfliktu byla jako u řady zemí na africkém kontinentu náboženská nesnášenlivost a nadřazenost většinového muslimského obyvatelstva v Chartúmu nad křesťanským a animistickým obyvatelstvem na jihu. Je nutné také zmínit úsilí o ovládnutí ropného bohatství. Tehdejší Súdán spadal pod správu Velké Británie a Egypta a díky tomu se křesťanství rozšířilo i do jižních částí díky misijním činnostem Velké Británie. První občanská válka se odehrávala v letech 1955 až 1972, kdy si regiony snažily vybojovat nezávislost či větší míru autonomie u severních sousedů. Nejvíce se dotkla západní oblasti Darfúr. I během této války došlo k enormní ztrátě obyvatelstva a velké množství

---

²⁵ Viz. *Dětské vojáci* [online]. 2012[cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.africke-deti.estranky.cz/clanky/detsti-vojaci/detsti-vojaci.html>

pozůstalých uprchlo do sousedních států.²⁶ Druhá súdánská občanská válka navázala na první súdánskou občanskou válku a vypukla v momentě, kdy se dostal k moci prezident Nimeiri²⁷, který usiloval o prosazení islámského práva šaría²⁸. V tom samém roce vyhlásil v zemi stanné právo a tím chtěl šáriu rozšířit i do jižních částí země. Křesťanský lid z jihu nemohl islámské právo akceptovat, a tak 26. dubna 1984 došlo k povstání, které bylo vedené Súdánskou lidově osvobozenou armádou (SPLA), v čele této skupiny stál John Garang.(Klíma 2012: 413) Druhý válečný konflikt trval 22 let a skončil roku 2005 podepsáním mírové dohody (tzv. „souhrnné mírové dohody“, Comprehensive Peace Agreement, CPA)²⁹. V jižním Súdánu bylo zabito přibližně 1,9 milionu civilistů a od počátku války musely celkem více než 4 miliony obyvatel uprchnout ze svých domovů. Podle odhadů UNICEF ozbrojené konflikty, probíhající v Darfúru zasáhly více než dva miliony dětí, z toho 6 000 z nich bojují jako vojáci buď na straně povstalců, nebo na straně milicí, které podporuje vláda.³⁰

Pokud budeme hovořit o válečných hrůzách a utrpení, můžeme s jistotou říci, že Afrika v posledních patnácti letech patřila mezi nejvíce postižený světadíl. Právě na tomto kontinentu se odehrál největší počet

²⁶ Viz. *Sudan First Civil War*. Global Security.[online].[cit. 1. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.globalsecurity.org/military/world/war/sudan-civil-war1.htm>

²⁷ Gaafar Mohamed el-Nimeiri (1930-2009) – hlavní generál, velitel ozbrojených sil a prezident Súdánu v letech 1971-1985 Viz. *Nimeiri*. Encyclopaedia Britannica. [online]. [cit. 1. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/415488/Gaafar-Mohamed-el-Nimeiri>

²⁸ Šaría- systém islámského náboženského práva, který reguluje vztah muslima k Bohu a zahrnuje i některé veřejné i další soukromé aspekty života (rodina, sexualita, osobní hygiena, politika, obchod) lidí žijících podle islámu, nebo v právním systému založeném na muslimských principech. Jakmile věřící poruší pravidla, která jsou stanovena islámským náboženským právem, nastává trest, který je proti základním lidským právům západních zemí. Jedním z nařízení může být amputace končetin za krádež, či ukamenování žen za cizoložství. Viz. *Šaría 101. Základní lekce šaría. Eurabia*. [online]. 2011. [cit. 1. 3. 2013]. Dostupné z <http://eurabia.parlamentnilisty.cz/Articles/5479-saria-101-zakladni-lekce-prava-saria.aspx>

²⁹ Souhrnná mírová dohoda CPA- v lednu 2005 podepsala súdánská vláda s rebely (SLA) dohodu CPA, jejímž cílem bylo ukončit dlouhotrvající občanskou válku. Současný prezident Omar al Bašír (*1944) sestavil v červenci 2005 vládu národní jednoty, jakožto součást dohody s cílem ukončit nejdéle trvající občanskou válku v Africe. Viz. *Sdělení o politické a lidsko-právní situaci v Súdánu a Darfúru*. European Parliament.[online].2007.[cit. 1. 3. 2013]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/696/696365/696365cs.pdf

válečných ozbrojených konfliktů, které si s sebou nesou tu nejkrutější a nejbrutálnější nálepkou. Jen subsaharská část Afriky má větší počet obětí než všechny části světa dohromady. Jediné v čem se africké války lišily, byly příčiny jejich vzniku. Nejčastějším spouštěčem byla kmenová nenávisť, která postihla tři státy, obývané kmeny Hutuů a Tutsiů, jejímž vrcholem byla i genocida. Za další příčinu můžeme označit také poválečné msty a vyřizování účtů, u nichž bývalo často důvodem to, že si mnoho vojáků nemohlo nalézt zaměstnání a tak se vrátilo ke svému tehdejšímu způsobu života. Nelze také opomenout na náboženskou nesnášenlivost a politický základ, jež bývá často společným jmenovatelem afrických občanských válek.

Když se budeme zaměřovat na společné rysy těchto válek, určitě jako první znak zmíníme nepřehlednost mezi jejich účastníky, jelikož určité uskupení bojovníků, které vede boj proti společnému příteli, není stále a trvalé a mnohdy dochází k tomu, že tato formace nakonec začne bojovat mezi sebou. Do bojů vstupuje velké množství nejrůznějších milicí a falangistických organizací, jejichž velitelé se považují za „nepřemožitelné“ a při ozbrojených konfliktech s velkou pravděpodobností, dochází k prosazení jejich zájmů. Nejvíce znepokojujícím společným rysem je stále rostoucí počet nezletilých vojáků. Jejich počínání v zabíjení můžeme označit za velmi kruté, v Libérii tvoří děťští vojáci až 70 % všech válečníků. V neposlední řadě nelze zapomenout na „dech beroucí“ čísla, která vypovídají o počtu znásilněných, zraněných, zneužitých a mrtvých civilistů. Na základě statistik mnoha organizací můžeme zjistit další průvodní jevy těchto válek. Jedním z nich je šíření epidemií (zvláště HIV, malárie, tuberkulóza) a infekcí, v jehož důsledku dochází ke vzniku ostatních (hlad, nedostatek pitné vody či lékařské péče).

---

³⁰ Viz. *Děťští vojáci* [online]. 2012[cit. 4. 2. 2013]. Dostupné z: <http://www.africke-detstestraniky.cz/clanky/detsti-vojaci/detsti-vojaci.html>

Z důvodu otřesných zážitků z posledních let Afrika zůstává i do budoucna velmi ohroženým světadílem s velkým počtem faktorů, které kdykoliv mohou vést k dalším válkám. Navíc její odlehlé oblasti mohou být stále využívány jako základny pro výcvik nové generace bojovníků a teroristů. (Eichler 2010: 57)

2.3 Hlavní důvody rekrutování dětských vojáků

Rekrutace, jak je již výše uvedeno, znamená verbování. Stát se dětským vojákem není vázané na pohlaví, znamená to tedy, že dětskými vojáky se stávají jak chlapci, tak děvčata. Děti jsou uneseny z jejich domovů a zapojeny do činnosti ozbrojených složek. Existuje hned několik důvodů, proč jsou děti rekrutovány a účastní se ozbrojených konfliktů. Tyto faktory bývají dosti složité a provázané.

Jeden z důvodů rekrutování dětí do ozbrojených sil může být právě ta skutečnost, že děti jsou levnou a dostupnou pracovní silou a také jsou ochotné používat malé a lehké zbraně (ty jsou nejčastějším bojovým prostředkem ve vnitrostátních bojích). Taktéž loajalita a efektivita dětských vojáků se neliší od loajality a efektivy dospělých bojovníků. Velitelé ozbrojených skupin si často děti nevybírají ani tak kvůli nedostatku dospělých vojáků, ale spíše dávají přednost dětem kvůli jejich specifické „tvárné“ povaze. Především mladší děti jsou vítány, jelikož nejsou dostatečně psychicky ani emočně vyvrálé a tím pádem jsou i lehce manipulovatelné. Boj spíš chápou jako hru či soutěž a spokojí se pouze se stravou a „noclehem“. Děti se často zapojují do válečných konfliktů z mnoha příčin, často to bývá právě ztráta rodičů, příbuzných či přátel; sužující chudoba nebo vysoká nezaměstnanost. V některých zemích jsou dokonce děti unášeny a posléze prodávány ozbrojeným skupinám. Tento druh „služby“ má však na děti velice neblahý dopad, většina z nich totiž trpí různými dlouhodobými psychickými onemocněními, které jsou umocňovány často nedobrovolným užíváním omamných látek a krutým způsobem zacházení. (Waisová 2007: 97)

Způsoby rekrutování můžeme dělit na dobrovolné, povinné a nucené. Ty lze pak dále dělit na odvody vládními jednotkami (ozbrojenými silami státu) nebo ozbrojenými skupinami, příkladem mohou být povstalecké skupiny, rebelové atd.³¹

Povinnost odvodu a jeho délku vždy určuje stát, který se musí řídit zákonem, jež stanovuje minimální věk. Státy, u nichž došlo k přijetí Opčního protokolu³², se zavázaly k zamezení povolávání osob mladších 18 let do svých ozbrojených sil a ke zvýšení věkové hranice nad 15 let. Ovšem v mnoha zemích je hlavním problémem nízká informovanost lidí o svých právech a tato nevědomost vede k tomu, že jsou děti rekrutováni i v letech, které nespádají do povolené věkové hranice. Dalším způsobem odvodu dětí je nucený odvod. Pro tento druh rekrutování bychom mohli použít jako synonymum slovo únos. Podle organizace Save the Children³³ je právě násilný únos nejběžnějším i nejčastějším odvodem. Děti jsou násilně vyjmuty z jejich škol, domovů či sirotčinců. K takovýmto únosům dochází v nočních i denních hodinách ze strany ozbrojených složek za účelem doplnění stavu svých bojovníků. Některé válečné skupiny k dosažení svých cílů využívají i jiné metody, než je násilný únos. Například v Srí Lance dávají přednost přesvědčování místních obyvatel, jimž jsou přislíbeny určité „výhody“ po připojení se k jejich skupině. Jinde zase připravují kulturní kampaně, kterými se snaží oslovit své „dobrovolníky“. Poslední způsob „cesty“ dětí do válečných konfliktů je dobrovolný odvod. Existuje řada příčin, proč se děti samy rozhodnou přidat k ozbrojeným válečným skupinám.

---

³¹ Potyszová, K. *Děťští vojáci*. Invisible Children [online]. 2009. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.invisiblechildren.cz/o-konfliktu/rekrutovani-detskych-vojaku>

³² Viz. Ochrana dítěte dle zákona

³³ Save the Children- je přední nezávislou organizací vytvářející trvalou změnu v nuzných dětských životech v USA a po celém světě. Je uznávána především díky její věrné odpovědnosti, snaze pomáhat a zavádět zlepšující podmínky pro tyto děti. Aktivně se podílí na pomoci v kritických oblastech. Pracují i s jinými organizacemi, neziskovými organizacemi, vládami a různými místními partnery. Při činnostech si zachovává vlastní nezávislost bez jakýchkoliv politických programů či náboženských orientací. Viz. *About Us*. Save the Children [online]. 2012. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z http://www.savethechildren.org/site/c.8rKLIXMGIpl4E/b.6146405/k.C7E9/About_Us.htm

Jedním z hlavních faktorů může být například chudoba sužující rodinu. Rodiče svému dítěti nemohou poskytnout základní potřeby, a proto nejčastější příčinou odchodu dítěte bývá nedostatečné sociální zajištění. Někdy může hrát velkou roli i rodinná tradice, která apeluje na muže i chlapce, aby se stali vojáky, s tím je spojena i určitá ideologie v jaké jsou děti vychovávány. Dále to může být skutečnost, že řada dětí během svého života prožilo mnoho hrůzostrašných zážitků, jež mohou vést k jejich dobrovolnému naverbování. Dítě se přidá do ozbrojené skupiny ve snaze ochránit samo sebe i svou rodinu před týráním a pronásledováním. Nebo se snaží uniknout zneužívání ze strany jeho rodiny či okolí.³⁴

„V souvislosti s vytvořením „Konvence o právech dítěte (1989) a přijetím Římského statutu Mezinárodního trestního soudu (1998) bylo rekrutování osob mladších 18 let, respektive 15 let označeno za válečný zločin. Pro koordinaci akcí zaměřených na ukončení verbování dětských vojáků a pomoc při jejich demobilizaci a návratu domů byla v roce 1998 založena Koalice pro ukončení zneužívání dětských vojáků (Coalition to Stop the Use of Child Soldiers), která sdružuje řadu mezinárodních organizací (např. Amnesty International, Human Rights Watch, International Federation Terre des Hommes, International Save the Children Alliance). Koalice úzce spolupracuje s UNICEF a Mezinárodním výborem červeného kříže. „(Waisová 2007: 97) Problematika rekrutování a dětských vojáků se dotkla řady mezinárodních organizací, které se snažily o její odstranění nebo alespoň eliminování tím, že usilovaly o prosazení mezinárodních právních dokumentů

---

³⁴ Potyszová, K. *Dětsí vojáci*. Invisible Children [online]. 2009. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.invisiblechildren.cz/o-konfliktu/rekrutovani-detskych-vojaku>

3 LIDSKÁ PRÁVA A OCHRANA PRÁV DĚTÍ

3.1 Lidská práva

3.1.1 Vznik a vývoj lidských práv

Lidská práva jsou úzce spojena s historií lidského rodu a provází jej od samého počátku bytí. Jejich kořeny jsou hluboce „zapuštěny“ do minulých staletí a souvisí zejména s vývojem státu i společnosti. Cesta, směřující k rozvoji lidských práv byla „trnitá“ a dlouhá. Jejich podoba byla vždy formována četnými vlivy zejména sociálními, etnickými, náboženskými či kulturními. S prapůvodem lidských práv se lze setkat již v sumerských a babylonských městských státech (4. -3. tisíciletí př. n. l.), v antickém Řecku (již od r. 2000 př. n. l.) v Římě (r. 753 př. n. l. - r. 486), či v křesťanských nebo židovských pramenech. Ty měly značný vliv na jejich vývoj napříč celého evropského kontinentu.

Podle Putze, který se ve svém díle věnuje lidským právům, se ve Starém a Novém zákoně ukazují první znaky vypovídající o existenci těchto práv, zvláště pak v právním systému Izraelitů a ve filosofické tradici. Především z Nového zákona vyplývá koncepce lidské důstojnosti. Biblické Desatero je také nositelem zásad, které obsahují kromě jiného i poselství úcty a respektu k osobnosti člověka, k jeho životu, majetku apod. Tato podoba lidských práv se nese ve stejném duchu, jak ji známe dnes. Tomáš Akvinský do svého díla zahrnul i konkrétní myšlenky, jež vypovídají o právu na život, vlastnictví, práci, ale i o právu na spravedlivý soudní proces.

Zlomové období po genezi lidských práv nastává s příchodem novověku a nástupem nových směrů v politice, ekonomice, filozofii. Zásadní rozdíl a vývoj spočívá v tom, že se stále častěji usiluje o to, aby ideje lidských práv byly zakotvené písemnou podobou. Významní myslitelé, jako je například Thomas Hobbes ve svém díle Druhé

pojednání o vládě, vychází z tzv. koncepce přirozených práv člověka, přičemž za základní přirozené právo člověka považuje právo na život. Pro změnu Jean Jacques Rousseau se ve svém díle O společenské smlouvě zase zabývá otázkou rovnosti, o níž tvrdí, že bez ní není svobody a také tímto kritizuje Hobbesa a Grotia za jejich popírání rovnosti mezi lidmi. Největší roli v tomto období sehrává individualistické pojetí lidských práv, které říká, že práva vždy svědčí konkrétnímu jedinci neboli autonomnímu individuu. Tedy jinak řečeno, práva člověka nejsou už vázána na příslušnost k nějaké společenské skupině a ani na vztah k bohu. Jednoduše jsou založena na tom, že patří člověku. (Amnesty International)³⁵ (Šimák 2005: 115).

Koncept lidských práv existuje v evropském myšlení pod několika jmény už po staletí. Hlavní podobu dostaly přinejmenším od doby anglického krále Johna. Poté, co král porušil řadu starých zákonů a zvyků, kterými se Anglie řídila, došlo k tomu, že ho jeho poddaní donutili, aby podepsal Magna Chartu libertatum³⁶, neboli Velkou listinu práv a svobod zahrnující řadu toho, co později bylo považováno za lidská práva. Někteří lidé jí dokonce považují za počátek lidských práv.³⁷

Idea lidských práv se do právních řádů jednotlivých států dostává v podstatné míře až ve druhé polovině 18. Století, což souvisí jednak se vznikem nových států (Prohlášení nezávislosti Spojených států amerických roku 1776) a jednak slouží také jako doprovodný jev a

³⁵ Amnesty International (AI) je celosvětové hnutí, které monitoruje porušování lidských práv a iniciuje kampaně proti jejich porušování. Viz. *Who we are*. Amnesty International [online]. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z <http://amnesty.org/en/who-we-are>

³⁶ Magna Chartum Libertatum je anglický právní dokument, který byl vydaný roku 1215. Stal se prvním dokumentem, jež omezoval některé pravomoci panovníka vůči jeho poddaným. Taktéž definuje některá práva jeho poddaných. Například jedno z nich se týkalo náboženské víry, které říkalo, že víra by měla být svobodná. Další se vyjadřuje k feudálnímu systému a největší část listiny je věnována reformě práva a spravedlnosti, která je vázaná ke kontrole chování královským úředníkům. V Magna Chartum Libertatum je obsažena řada dalších práv a doložek. Viz. *Magna Carta*. Encyclopaedia Britannica. [online]. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.britannica.com/EBchecked/topic/356831/Magna-Carta>

³⁷ . Viz. *A Short history of Human Rights*. Human rights web. [online]. 1997 [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.hrweb.org/history.html>

důsledek revolučních změn (francouzská Deklarace práv člověka a občanu z roku 1789) (Šimák 2005: 115).

3.1.2 Současná podoba lidských práv

Lidská práva vycházejí z hodnot důstojnosti, svobody a rovnosti všech lidí, jsou chráněna mezinárodním, vnitrostátním i ústavním právem. Státy jsou zavázány vůči jednotlivcům a jsou jim ukládané povinnosti provádět konkrétní opatření, aby docházelo k naplnění lidských práv, a zároveň jsou státům zakázána určitá nakládání s nimi. Můžeme je chápat i jako určitý soubor základních pravidel chování spravedlivé a svobodné společnosti. Lidská práva jsou univerzální, což znamená, že platí ve všech zemích světa a pro všechny lidi bez rozdílu pohlaví; politické, etnické, rasové, kulturní či politické příslušnosti. Jednotlivá práva jsou provázaná a tak tedy užívání jednoho práva, vede k lepšímu přístupu k dalším lidským právům. Taktéž odepření jednoho z nich způsobuje to, že dojde k ovlivnění či nenaplnění těch dalších. Lidská práva jsou zakotvena ve Všeobecné deklaraci lidských práv a v mezinárodních lidsko-právních úmluvách.³⁸

K moderní mezinárodní ochraně lidských práv dochází až na konci 2. světové války a představuje jasnou reakci mezinárodního společenství na značný rozsah a hloubku zločinů, jichž se napáchaly fašistické mocnosti. Nejvíce k těmto krvavým zločinům přispělo hitlerovské Německo provádějící vyvražďování nejen politických odpůrců, ale také rasových či etnických skupin. Prohlášení Spojených národů z 1. ledna 1942 říká, že je nezbytné úplné vítězství nad nepřítelem „k obraně života, svobody, nezávislosti a náboženské svobody, stejně jako lidských práv a spravedlnosti v jejich vlastních i jiných zemích.“ (Šturma 2003: 5)

---

³⁸ Viz. *Všeobecná deklarace lidských práv*. Lidská práva [online]. [cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.lidskaprava.cz/student/uvod-do-lidskych-prav/clanky/vseobecna-deklarace-lidskych-prav>

Jeden z nejdůležitějších úspěchů Organizace spojených národů (OSN)³⁹ je vytvoření uceleného souboru právních norem na ochranu lidských práv. Univerzální a mezinárodně uznávaný kodex mohou přijmout všechny národy a platí pro každého člověka, který má možnost se na ně odvolávat. OSN definovala řadu mezinárodních práv, jako jsou práva ekonomická, sociální a kulturní, ale také občanská a politická. Dále vytvořila mechanismy, jež zajišťují ochranu lidských práv a také podporující vlády, které by je pomohly naplňovat.⁴⁰

3.1.3 Charta OSN a ochrana lidských práv

Charta OSN je ustavujícím dokumentem této organizace. Zabývá se tím, že stanovuje jednak práva, ale i povinnosti jejich členských států. Dále určuje orgány, které by měly udržet fungování Organizace Spojených Národů. *Jako mezinárodní smlouva kodifikuje Charta základní principy mezinárodních vztahů- od suverenity a rovnosti mezi státy až po zákaz užití síly při řešení mezinárodních sporů.*⁴¹

Na konci druhé světové války, na jaře 1945 se v San Francisku konala konference o poválečném uspořádání světa a budování nové světové organizace. Zakládající konference OSN na základě neochoty velmocí nepřijala návrhy některých států, a nezačlenila „Mezinárodní listinu práv“ (International Bill of Rights) přímo do Charty OSN. Nicméně lidská práva se dostala do její Preambule⁴² a do šesti článků. Článek 1. obsahuje „podporování a posilování úcty k lidským právům a základním

³⁹ Název Spojené národy navrhl americký prezident Franklin D. Roosevelt a poprvé byl použit za 2. světové války v Deklaraci Spojených národů z 1. ledna 1942, v níž se zástupci 26 států jménem svých vlád zavázali pokračovat ve společném boji proti mocnostem Osy. Viz. OSN. Informační centrum OSN v Praze. [online]. 2005.[cit. 5. 3. 2013]. Dostupní z <http://www.osn.cz/system-osn/o-osn/>

⁴⁰ Viz. *Lidská práva*. Informační centrum OSN v Praze. [online]. 2005.[cit. 5. 3. 2013]. Dostupné y <http://www.osn.cz/lidska-prava/>

⁴¹ Viz. OSN. Informační centrum OSN v Praze. [online]. 2005.[cit. 5. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.osn.cz/system-osn/o-osn/>

⁴² Preambule- úvodní část písemného dokumentu, jež ustanovuje smysl textu, který následuje za preambulí.

svobodám pro všechny bez rozdílu rasy, pohlaví, jazyka nebo náboženství“, což je vázáno k úkolům v oblasti hospodářské, sociální a kulturní. O úctě k lidským právům a základním svobodám se zmiňuje Charta OSN ještě ve čl. 55 a 56., ze kterého vyplývá závazek, týkající se dosažení cílů stanovených v předešlých člancích a platí pro všechny jeho členy. Ekonomická a sociální rada OSN (ECOSOC)⁴³ na základě čl. 68 si zřídila pomocný orgán Komisi pro lidská práva, jejímž prvním úkolem bylo vypracování návrhu listiny práv. Rozdílné názory na její vypracování vedly k tomu, že během druhého zasedání roku 1947 se rozhodlo o sepsání Deklarace, úmluvy a i implementačních mechanismů, které by spolu měly vytvářet „Mezinárodní listinu práv“. V dalším roce došlo ke kolektivnímu schválení návrhu, který byl jakožto „Všeobecná deklarace lidských práv“ přijatý Valným shromážděním 10. 12. 1948. (Štruma 2003: 6)

Všeobecná deklarace lidských práv je prvním mezinárodním instrumentem, který vyhláší práva každému jednotlivci. Zde je hlavní obsah všech 30 článků, ze kterých se tento dokument skládá:

„1. Všichni lidé rodí se svobodní a sobě rovni co do důstojnosti a práv. 2. Každý má všechna práva a všechny svobody, bez jakéhokoli rozlišování, zejména podle rasy, barvy, pohlaví, jazyka, náboženství, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení. 3. Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost. 4. Nikdo nesmí být držen v otroctví nebo nevolnictví; všechny formy otroctví a obchodu s otroky jsou zakázány. 5. Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu. 6. Každý má právo, aby byla všude uznávána jeho právní osobnost/subjektivita. 7. Všichni jsou si před zákonem rovni a mají právo na stejnou ochranu zákona bez jakéhokoli

---

⁴³ Ekonomická a sociální rada (ECOSOC) má 54 členů volených na tříleté období Valným shromážděním, a to ze všech členských států OSN. Jejím úkolem je vést a koordinovat činnost Valného shromáždění v hospodářské, sociální a kulturní oblasti a v oblasti lidských práv. Její činnost vychází ze širšího pojetí bezpečnosti, které vnímá jako závažné příčiny konfliktu i ekonomické, sociální a kulturní hrozby. (Waisová 2005: 125)

rozlišování. 8. Každý má právo, aby mu příslušné vnitrostátní soudy poskytly účinnou ochranu. 9. Nikdo nesmí být svévolně zatčen, držen ve vazbě nebo vyhoštěn do vyhnanství. 10. Právo na spravedlivý a veřejný soudní proces. 11. Právo na to být považován za nevinného dokud není soudem prokázána vina. 12. Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence, ani útokům na svou čest a pověst. 13. Právo volně se pohybovat a svobodně si volit bydliště uvnitř státu. Každý má právo opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a vrátit se do své země. 14. Právo vyhledat si před pronásledováním útočiště v jiných zemích a požívat tam azylu. 15. Právo na státní příslušnost. Nikdo nesmí být svévolně zbaven své státní příslušnosti ani práva svou státní příslušnost změnit. 16. Právo na svobodný vstup do manželství a na založení rodiny. 17. Právo vlastnit majetek, kterého nikdo nemůže být svévolně zbaven. 18. Právo na svobodu myšlení, svědomí a náboženství. 19. Právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmkoli prostředky a bez ohledu na hranice. 20. Každému je zaručena svoboda pokojného shromažďování a sdružování. 21. Právo účastnit se vlády své země a právo účastnit se svobodných voleb. 22. Každý člen společnosti má právo na sociální zabezpečení a nárok na to, aby mu byla zajištěna hospodářská, sociální a kulturní práva. 23. Právo na práci za uspokojivých životních podmínek a právo zakládat odbory. 24. Každý má právo na odpočinek a na zotavení, zejména také na rozumné vymezení pracovních hodin a na pravidelnou placenou dovolenou. 25. Každý má právo na takovou životní úroveň, která by byla s to zajistit zdraví a důstojný život jeho i jeho rodiny. Mateřství a dětství mají nárok na zvláštní péči a pomoc. 26. Každý má právo na vzdělání. Vzdělání necht' je bezplatné, alespoň v počátečních a základních stupních. Vzdělání má směřovat k rozvoji osobnosti, k posílení porozumění ve společnosti a k úctě k lidským právům. 27. Každý má právo účastnit se kulturního života společnosti, užívat plodů umění a vědeckého pokroku. Každý má právo na ochranu morálních a

materiálních zájmů, které vyplývají z jeho vědecké, literární nebo umělecké tvorby (např. autorská práva). 28. Každý má právo na to, aby vládl takový sociální a mezinárodní řád, ve kterém by práva a svobody stanovené v této deklaraci byly plně uplatněny. 29. Každý má povinnosti vůči společnosti. Každý je při výkonu svých práv a svobod podroben jen zákonem stanoveným omezením za účelem zajistit uznání a zachování práv a svobod ostatních. 30. Nic v této deklaraci nemůže být vykládáno jako by dávalo komukoli jakékoli právo vyvíjet činnost nebo dopouštět se činů, které by směřovaly k potlačení některého z práv nebo některé ze svobod v této deklaraci uvedených.“⁴⁴

V souvislosti se Všeobecnou deklarací je nutno podotknout, že se nejedná o mezinárodní smlouvu, nýbrž o formu rezoluce, která byla přijata v rámci Valného shromáždění OSN a má pouze doporučující povahu. Nehledě na tento fakt, její obsah přesáhl svým významem řadu právně „čistých“ smluv. Dnes se proto při hodnocení této deklarace klade větší důraz na to, jakou roli sehrála v procesu internacionalizace lidských práv. Formulace standardů lidských práv byla vždy univerzální, ale zcela postrádala kontrolní mechanismy, které byly vytvořeny až později (zejména smluvní cestou) a jejich podoba je různá v rámci OSN a na regionální úrovni. (Štruma 2003: 6). Pole působnosti OSN v rámci ochrany lidských práv se stále rozšiřuje. Základním úkolem je zajištění respektování lidské důstojnosti členských států „Spojených národů“.

3.2 Deklarace práv dítěte

Deklarace práv byla přijata 20. listopadu 1959 Valným shromážděním OSN v New Yorku. V Chartě byla vyhlášena víra

---

⁴⁴ Viz. *Všeobecná deklarace lidských práv – zjednodušené znění všech článků*. Lidská práva. [online]. [cit. 5. 3. 2013] Dostupné z <http://www.lidskaprava.cz/student/uvod-do-lidskych-prav/clanky/vseobecna-deklarace-lidskych-prav>

v základní lidská práva a důstojnost, jejíž nedílnou součástí byla i podpora sociální pokroku a vyšší životní úrovně, především ve větší svobodě. OSN ve Všeobecné deklaraci lidských práv uvedla, že: „každý má všechna práva a svobody v ní stanovené bez jakéhokoli rozlišování podle rasy, barvy pleti, pohlaví, jazyka, náboženského, politického nebo jiného smýšlení, národnostního nebo sociálního původu, majetku, rodu nebo jiného postavení a také to, že dítě pro svou tělesnou a duševní nezralost potřebuje zvláštní záruky, péči a zvláštní právní ochranu před narozením i po něm“.⁴⁵

Záruka těchto potřeb byla zakotvena již roku 1924 v Ženevské deklaraci práv dítěte, později byla uznána ve Všeobecné deklaraci lidských práv, taktéž se objevuje v řádech mezinárodních organizací, zabývajících se péčí o dítě. Deklarace práv dítěte je sestavena tak, aby děti měly šťastné dětství, mohly využívat práva a svobodu jak k vlastnímu prospěchu, tak k prospěchu společnosti. Valné shromáždění tímto vyzývá rodiče, ženy, muže, dobrovolné organizace, místní úřady a vlády zemí, aby tato práva uznávali a snažili se o jejich naplnění a dodržení cestou zákonodárnou.⁴⁶

V rámci Deklarace práv dětí vzniklo 10 zásad, které jsou nedílnou součástí tohoto mezinárodního právního dokumentu, jež bývá často označován jako Charta práv dítěte a je předchůdkyní modernější Úmluvy o právech dítěte.⁴⁷

3.2.1 Úmluva o právech dítěte

Úmluva o právech dítěte byla přijata Valným shromážděním OSN dne 20. listopadu 1989. Od té doby došlo k její ratifikaci ve všech státech,

---

⁴⁵ Viz. Deklarace práv dítěte. Dokumenty OSN. [online]. 1959 [cit. 10. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.osn.cz/dokumenty-osn/soubory/deklarace-prav-ditete.pdf>

⁴⁶ tamtéž

⁴⁷ Viz. Deklarace práv dítěte. Český helsinský výbor. [online]. 1959 [cit. 10. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020127>

výjimkou však byly USA a Somálsko. Tento mezinárodní právní dokument se stal historicky nejdříve platnou smlouvou v rámci lidských práv.

Tato úmluva se skládá z 54 článků, přičemž první článek je postaven na definici dítěte, podle níž je dítětem „každá lidská bytost mladší 18 let“. Její formulace byla sestavena tak, aby přihlížela na kulturní, náboženské, etnické, politické a ekonomické odlišnosti mezi jednotlivými státy, národy a národnostními skupinami. Jednotlivá práva jsou součástí komplexu práv, jejímž úkolem je především optimální rozvoj všech osobnostních předpokladů dítěte. Dílčí základní práva zahrnutá v Úmluvě o právech dítěte, by měla dětem poskytovat alespoň ochranu života a základní rozvoj v méně rozvinutých zemích. Vlády, jež přijaly Úmluvu, na sebe zároveň vzaly povinnost zařadit práva, která jsou její součástí do legislativních norem ve svých zemích. Taktéž jejich povinností je i podávat podrobné pravidelné zprávy Výboru pro práva dětí OSN o postupu naplnění Úmluvy a o stavu dětí v jejich zemích. Součástí toho je i zprávy před Výborem obhájit a případně sjednat nápravu v oblastech, které nejsou v souladu s Úmluvou dětských práv.

Úmluva dětských práv se zaměřuje na čtyři oblasti práv dětí:

- *Práva na život a přežití- tato oblast zahrnuje právo na život, dosažení určitého stupně životní úrovně, taktéž bydlení, výživu, zdravotní péči apod.*
- *Práva na osobní rozvoj- zde je shrnuto právo na vzdělání, svobodné myšlení a náboženství, což postihuje i přístup k informacím, ale také právo na hru a zábavu*
- *Práva na ochranu- to zahrnuje právo na ochranu proti všem druhům krutosti, vykořisťování a zneužívání, svévolnému oddělení od rodiny, ale i právo na ochranu proti poškozování v systému trestního práva*

- *Participační práva dětí- do této oblasti patří především právo dětí svobodně vyjádřit své názory a mít slovo v záležitostech ovlivňující jejich život*⁴⁸

3.2.2 Dětská práce

Dětská práce je jakákoliv pracovní činnost, která je vykonávána dětmi mladších 18 let, jež má negativní dopady na jejich zdraví a psychický vývoj a zabraňuje dětem dosáhnout vzdělání bez ohledu na to, zda dítě za práci dostává mzdu. Podle Mezinárodní organizace práce (ILO)⁴⁹, která prováděla průzkum v roce 2004, existuje na 218 milionů pracujících dětí, přičemž tato statistika zahrnuje jen ty děti, které za svou práci dostávají alespoň minimální mzdu, takže skutečný počet všech pracujících dětí bude mnohem vyšší. Můžeme s jistotou říci, že několikanásobek těchto dětí za svou práci placeno není a nejčastěji z toho důvodu, že pracují v rámci své rodiny (starají se o sourozence, obhospodařují pole či dobytek nebo pracují v rodinné dílně). Nicméně je jim stále upíráno jedno z hlavních práv, a to je právo na vzdělání.⁵⁰

Existuje několik druhů dětské práce, nejhorší z nich zahrnují prostituci, pornografii či obchod s narkotiky. Často dochází k tomu, že jsou děti unášeny a prodávány za jiným účelem práce. Do této kategorie spadají dětské vojáci, kteří působí v rámci ozbrojených konfliktů jako bojovníci. Vyskytuje se tu i kategorie dětských prací, která je vykonávána v domácnostech za otrockých podmínek, většinou nesouvisí s placenou

⁴⁸ Viz. *Práva dětí*. UNICEF. [online]. 2013. [cit. 10. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.unicef.cz/co-delame/kde-pusobime>

⁴⁹ Mezinárodní organizace práce je specializovanou organizací, jejímž hlavním cílem je prosazování sociální spravedlnosti a mezinárodně uznávaných lidských a pracovních práv. Byla založena roku 1919 a roku 1946 se stala první specializovanou agenturou OSN. ILO formuluje mezinárodní politické přístupy a programy na zlepšení pracovních a životních podmínek, vytváří mezinárodní pracovní standardy, organizuje rozsáhlý program technické spolupráce a provozuje školicí, vzdělávací a výzkumné programy. Skládá se ze tří orgánů: Mezinárodní konference práce, Správní rada, Mezinárodní pracovní úřad. Viz. *Mezinárodní organizace práce (ILO)*. Informační centrum OSN v Praze. [online]. 2005. [cit. 10. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.osn.cz/system-osn/specializovane-agentury/?i=116>

⁵⁰ Viz. *Dětská práce*. Stop dětské práci. [online]. [cit. 10. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.stopdetskepraci.cz/index.php?id=174&idp=181>

výpomocí v jiných rodinách. Další skupinu bychom mohli označit jako „hazardní dětskou práci“ a to z toho důvodu, že je mnohdy riskantní s ohledem na fyzický, psychický a morální vývoj dítěte. V tomto případě jsou děti nuceny pracovat v extrémních podmínkách (ve výšce, pod vodou, s nebezpečnou technikou apod.) Je nutné říci, že bez ohledu na to, kolik druhů dětské práce existuje, ani jedna z nich není akceptovatelná.⁵¹

Hlavními příčinami vzniku dětské práce bývají nejčastěji ekonomické důvody. Aspekty jako dětská práce, chudoba a vzdělání jsou silně provázány. Chudí lidé si nemohou dovolit posílat své děti do školy a tak tyto děti bývají negramotné, což má značný vliv na jejich budoucí práci. Pro odstranění či eliminování problematiky týkající se dětské práce je tedy nezbytný svědomitý přístup místních vlád, nevládních organizací či mezinárodních společenství. Nejdůležitějším krokem je zajištění vzdělání pro děti z celého světa.

Dětská práce je omezena různými zákony a ústavami jednotlivých zemí. Existuje i několik úmluv mezinárodního charakteru, které podepsala většina zemí světa a slouží k potírání dětské práci. Mezi nejdůležitější patří:

- Úmluva o nejnižším věku pro vstup do zaměstnání
- Úmluva o zákazu a opatření k odstranění nejhorších forem dětské práce
- Úmluva o právech dítěte⁵²

---

⁵¹ Viz. *Dětská práce*. Rozvojovka CZ. [online]. [cit. 10. 3. 2013]. Dostupné z http://www.rozvojovka.cz/download/pdf/pdfs_227.pdf

⁵² Viz. *NORMLEX*. International Labour Organization [online]. [cit. 10. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:1:0::NO::>

3.3 Porušování lidských práv

Podle mezinárodní organizace Amnesty International dnes ve světě najdeme jen málo zemí, kde nedochází k porušování lidských práv. Zpráva z roku 2004 říká, že se jedná o Dánsko, Island, Kostariku a Norsko. Příčiny vedoucí k porušování lidských práv se často liší, jako příklad můžeme uvést totalitární a autoritářské režimy, drastické poměry ve věznicích, státy, kde dochází k utlačování menšin apod.

Ochranou lidských práv se zabývá mnoho světových organizací. Jak už bylo zmíněno, nejdůležitější orgánem zajišťující ochranu lidských práv je OSN, v jehož rámci působí Dětský fond (UNICEF), Úřad vysokého komisaře pro uprchlíky (UNHCR), Rozvojový program OSN (UNDP). Veškerá činnost OSN týkající se ochrany lidských práv je řízena Úřad vysokého komisaře pro lidská práva (1993). Rozhodující orgán v závažných případech porušování lidských práv je Mezinárodní trestní tribunál⁵³, sídlící v Haagu. Byl zřízen roku 1998 a v roce 2002 došlo k jeho ratifikaci 60 státy. Nejen mezinárodní vládní organizace se zabývá monitorováním dodržování lidských práv, ale také velké množství nevládních organizací (*Amnesty International, Freedom House, Human Rights Watch, International Helsinki Federation for Human Rights..*) (Waisová 2007: 92- 94)

---

⁵³ Mezinárodní trestní soud (International Criminal Court, ICC) je první institucí tohoto druhu, vznikl proto, aby mohl potrestat nejzávažnější mezinárodní trestní činy (válečné zločiny, zločiny proti lidskosti, genocidu apod.). Vstoupil v platnost 1. července 2002 a sídlí v Haagu. ICC se skládá ze tří komor, z úřadu žalobce a z archivu. Dosud se zabýval čtyřmi obviněními v souvislosti se situací v Súdánu, Středoafričké republice, Kongu a Ugandě. Ve dvou případech (Kongo a Uganda) bylo zahájeno vyšetřování (Waisová 2008: 118)

4 ANTROPOLOGICKÉ PŘÍČINY A KONSEKVENCE EXISTENCE FENOMÉNU DĚTSKÝCH VOJÁKŮ

4.1 Válčení a agresivita

Mnozí antropologové věnovali značnou pozornost výzkumům války a válčení ve smyslu specifické formy agrese. Válku lze definovat jako ozbrojený konflikt mezi dvěma politickými jednotkami a ke vzniku válečného konfliktu dochází tehdy, když dojde k selhání nebo neuplatnění prostředků (diplomacie, vyjednávání), které by mohly vést k urovnání sporů. Podle Otterbeina existuje šest základních stupňů, díky nimž běžné napětí vyústí do válečného konfliktu. Jedná se o porobení a tribut, územní nároky, trofeje a slávu, mstu a konečnou obranu. Charakteristickým rysem válek a válčení je kolektivnost, tedy že se netýká pouze jedinců, ale širší společnosti, u které msta právě často přechází do nepřátelství nebo do zmiňovaného stavu válčení mezi skupinami a společnostmi. (Soukup 2009: 62)

Antropologové Andrew Peter Vayda a Roy Rappaport zmiňují, že válčení má adaptivní funkci. Vayda říká, že válčení je proces skládající se z několika fází, přičemž každá z těchto fází plní určitou funkci v rámci sociokulturního systému. Také přichází s teorií, podle níž válčení může poskytnout případné řešení problémů spjatých s rostoucí populací. Jedná se především o to, že může přispět k přežití společnosti a k úspěchu v souboji o vzácné zdroje. Nicméně tuto teorii nelze aplikovat na všechny kultury, protože ne všude plní adaptační funkci právě válka a válčení, v jiných kulturách tuto roli mohou zastat jiné instituce. S obdobnou vizí přichází už zmiňovaný Roy Rappaport, který tvrdí, že *válka je výsledkem vzrůstajícího populačního tlaku*. Rappaport také uvádí rozdíly mezi napětím, vznikajícím uvnitř komunity a napětím mezi skupinami. Lidé uvnitř komunit jsou zpravidla v příbuzenském vztahu a tak nastávající konflikty častěji řeší nějakou domluvou. Zatímco vztahy mezi

odlišnými skupinami nejsou příbuzensky svázány, tudíž mnohdy dochází k tomu, že napětí přejde do otevřeného nepřátelství nebo dokonce do války. Navíc dokládá, že s rostoucí populací se zvyšuje riziko rozpoutání konfliktu. K vysvětlení agresivity jako adaptace přispěl i americký kulturní antropolog Napoleon Chagnon, který svou hypotézu založil na výzkumu venezuelského kmene Janomamo a na některých teoretických východiscích sociobiologie. Jeho hypotéza říká, že *„neustálé válečné konflikty podporují preferenci mužských potomků, která proto vede k praktikování infanticidy.“* *„Následný nedostatek žen, kombinovaný s problémy s dodržováním preskriptivních pravidel, vede k boji o ženy.“* (Soukup 2009: 62-63)

4.2 Antropologické příčiny vzniku dětských vojáků

4.2.1 Terminologie

Problematika dětských vojáků je spjata s řadou atributů. V této podkapitole bych se ráda zaměřila na ty, které vedou ke vzniku tohoto fenoménu. Především se bude jednat o pojmy, jako jsou rasa, etnicita, chudoba či náboženství

4.2.1.1 Rasa

Lidská rasa je často vnímaná jako určitá kategorie rozdělující populaci do několika skupin na základě shodných morfologických a fyziologických znaků (barva pleti, struktura vlasů, barva a tvar očí, rysy tváře, tvar lebky apod.). Tato definice však nevysvětluje, proč se velké skupiny lidí začaly třídit na základě těchto znaků. Neříká nám ani nic o tom, proč zrovna biologické aspekty sehrály tak důležitou roli při vzniku konceptu rasy. Pokud bychom chtěli získat odpověď na tyto otázky, musíme se ponořit do historie rasové teorie, která ovlivnila podobu této definice. (Hrabovský 2011: 20)

S rasovou teorií se můžeme poprvé setkat v osvícenské době, kdy se představitelé přírodních věd pokoušeli rozdělit lidstvo právě na základě biologicky vymezených a dědičných znaků. Tato teorie může přejít do rasismu či rasové ideologie, pokud je tato klasifikace využita k prosazení či ospravedlnění sociální hierarchie a k reprodukci sociální, politické nebo ekonomické nerovnosti. Rasová ideologie nebo jinak řečeno rasový esencialismus spojuje intelektuální, civilizační a kulturní vyspělost s biologickými kvalitami a je neoddělitelný od politické kultury. Někteří odpůrci rasové teorie tvrdí, že v sobě implicitně nese i zmiňovanou rasovou ideologii, prostřednictvím které dochází k tomu, že selekce biologických atributů při identifikaci lidských populací je často podřízena ideologickým a mocenským zájmům. (Budil 2005: 8-9)

Rasové myšlení můžeme rozdělit do tří základních vývojových fází. První z nich je Pigmentokracie, která je historicky nejstarší a její počátky sahají až do osmého století. Tato rasová ideologie se zrodila v islámské společnosti a jejím otrokářském systému. V raném novověku se začala rozšiřovat i do evropských zemí. Princip Pigmentokracie byl postavený na rozlišování populace na základě fyziognomické odlišnosti, tedy na barvě pleti. Za hlavního představitele můžeme označit Ibna Chaldúna. Další fáze přicházející v 17. století v čele s Johannem Friedrichem Blumenbachem, je Antropologie. Ta přišla s ambiciózním pokusem vytvořit univerzální rasovou klasifikaci lidstva (evropská, mongolská, etiopská, americká a malajská rasa). Výchozím typem podle Blumenbacha byla kavkazská rasa, reprezentující soudobé Evropany. Každá rasa se také vyznačovala tím, že měla své kontinentální území, a proto Židům žijícím v rozptýlených diasporách byl upřen status samostatné rasy. V následujícím období je rasová teorie nedílnou součástí politické kultury Západu. Poslední a nejzásadnější fáze založená na „přirozené“ nerovnosti ras, je typická pro 19. až 20. století. Jedná se o Palingenezi, založenou na myšlenkách Victora Courteta, který říká, že moderní národní společenství je fikcí, protože se ve skutečnosti spíše jedná o heterogenní

skupinu ras s odlišnými vrozenými schopnostmi. Tato rasová ideologie vždy v sobě skrývala politické aspirace, jež spočívaly v úsilí prosadit ve společnosti hierarchii, která se vymyká sociálnímu konsensu. Na základě toho lze pochopit existenci otroctví. Moderní národ je plný ras s rozdílným nadáním a jediným východiskem pro rovnost těchto skupin je vzájemné míšení. (Budil 2005: 14- 28)

Velmi často je v souvislosti konceptu ras zmiňován nacionalistický znak, který je založen na nerovnosti ras. Například podle Arthura Gobineaua existují jen tři základní rasy, přičemž ty ostatní vznikají míšením. Právě již zmiňovaná nerovnost ras spočívá v schopnosti nebo neschopnosti udržet si „čistotu“ dominujícího rasového prvku a také v barvě pleti, která vypovídá o všech fyzických, morálních a intelektuálních vlastnostech. Gobineau tvrdí, že ta nejlepší rasa (bílá rasa) má ty nejlepší idiomy, jež jsou známkou inteligenční převahy. Rasy rozlišuje na černou, žlutou a bílou rasu, přičemž za nejnižší považuje negroidní (černou) rasu a to podle tvaru pánve a lebky. Černá a žlutá rasa prý není schopná udělat ten „správný krok“, který by vedl k civilizaci lidské společnosti. Mohou zvednout úroveň své rasy pouze tehdy, když smísí svoji krev s krví bílé rasy. Bílá rasa je vnímaná jako ideální díky své „čistotě“, kráse, inteligenci, fyzické síle a lásce ke svobodě. Rasa je příčinou, ale také interpretací veškerého osudového dění lidstva. (Hrabovský 2011: 120-122)

V poslední době se nejčastěji setkáváme s tím, že pojem rasa je uměle utvořen společností a tak se jedná o sociální konstrukt, kde se prolínají biologické (fenotypické) rozdíly s odlišnostmi náboženskými, kulturními, jazykovými, behaviorálními a psychologickými (Blažek 2005: 52). Otázka rasy je také zasazena do řady důležitých mezinárodních dokumentů:

- *Všeobecná deklarace lidských práv (1948)*

- *Deklarace OSN o poskytnutí nezávislosti koloniálním zemím a národům (1960)*
- *Deklarace OSN o odstranění všech forem rasové diskriminace (1963)*
- *Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace (1965)*
- *Deklarace UNESCO o rase a rasových předsudcích (1967)*
- *Mezinárodní úmluva o potlačení a trestání zločinu apartheidu (1973)*
- *Deklarace a akční program boje proti rasismu a rasové diskriminaci (1978)*
- *Sevillské prohlášení o násilí (1986)* (Dacík 2001: 99)

4.2.1.2 Etnicita

V úvodu bych ráda nastínila, jaký je vztah mezi rasou a etnicitou, protože tyto dva termíny jsou často zaměňovány. Na rasu a etnicitu bychom měli pohlížet jako na dva příbuzné koncepty, které se v určitém úhlu překrývají. Členové „jedné rasy“ nemusí nutně sdílet specifické kulturní charakteristiky a členové etnické kategorie nemusí být spojováni společným původem. Pro etnicitu jsou mnohem důležitější aktuální sdílené kulturní rysy na úrovni sociální integrace. „Rasová čistota“ může, ale také nemusí být vždy součástí ideologického vnímání, které ospravedlňuje etnickou soudržnost. Tedy jinak řečeno biologické a genetické aspekty nejsou nutnou součástí etnické identity a zároveň kategorizace ras není postavena na společném kulturním dědictví. (Eriksen 2012: 27-28)

Afrika a její válečné konflikty jsou často spojovány s pojmem etnicita a to hlavně z toho důvodu, že řada z nich byla označena za etnické konflikty. Proto je mi myslím nezbytné, přiblížit si význam tohoto termínu. První, kdo se zasloužil o jeho užití, byl americký sociolog David Riesman v roce 1953. Avšak jejím předchůdcem je mnohem starší slovo „etnický“ pocházející z řeckého „ethnos“, který původně znamenal barbar

či pohan. V Anglii jej užívali v tomto smyslu až do první poloviny 19. století a jeho význam se stále více přibližoval k rasové charakteristice. V USA zase termín „ethnics“ byl za druhé světové války vyhrazen méněcenným skupinám (Židé). Termíny „ethnicita“ a „etnická skupina“ začíná ožívat až v 60. letech 20. století na poli britské sociokulturní antropologii. Zde ethnicita *„odkazuje k aspektům vztahů mezi jakýmkoliv skupinami, které jsou jak vlastními členy, tak ostatními nahlíženy jako kulturně odlišné“*. Z tohoto hlediska je třeba říci, že i majoritní či dominantní skupiny nejsou o nic méně „etnické“ než jsou menšiny v rámci těchto skupin. (Eriksen 2012: 21-22)

Když se vrátíme na africký kontinent, zjistíme, že termín „etnická skupina“ nahrazuje zastaralý termín „kmen“, pod nímž se skrývá něco primitivního či necivilizovaného. Na konci 19. století „kmen“ sloužil k popisu africké společnosti misionáři a etnografy, podle nichž každý Afričan musel být zařazen do nějakého kmenu. Termín představoval jakési uskupení lidí sdílející společný jazyk, kulturu a historii. Také vznikaly „etnické mapy“, kde každý kmen měl své teritorium. Ethnicita v rámci moderních dějin subsaharské Afriky vždy byla chápána jako problém. Patrick Chabal a Jean Pascal Daloz uvádí rovnou dva argumenty: *„1. Je považována za nevhodný pozůstatek předešlých tradičních dob a jako překážka modernizace 2. Nebo také za rozdělující politickou zbraň užívanou bezskrupulózními politickými aktéry.“* (Záhořík 2012: 16)

Co se týče definice „ethnicity“, neexistuje žádná, kterou bychom mohli označit za platnou a jednotící. Máme však dva historické přístupy, jež na badatelské rovině studují etnicitu. První je primordialistický model a druhý konstruktivistický. Primordialistický model říká, že *„etnické hranice jsou vymezeny na základě náboženství, odívání, jazyka a dalších symbolů.“* Přičemž druhý říká, že *„ačkoliv si lidé uchovávají etnické hranice, mohou svůj jazyk i etnickou identitu modifikovat v různých typech sociální interakce.“* Můžeme jednoduše říci, že etnická hranice je sociální

konstrukt sloužící často jako přechod, nebo jako dělicí čára mezi námi a těmi „druhými“. Dichotomie „my“ a „oni“ vychází z různých forem stereotypizace, přičemž se uplatňuje tendence „ty druhé“ vnímat jiným způsobem než sebe. Toto vnímání je z pravidla postaveno na tom, že sobě přisuzujeme pozitivní vlastnosti, zatímco jim spíše ty negativní. (Záhořík 2012:17-18)

Také termín „národ“ je velmi obdobný termínu „eticita“. Jak etnické skupiny, tak národy mají určité společné znaky, (jazyk, tradice, zvyky) díky kterým se odlišují od ostatních. Národ má evropské kořeny a je silně vázán k moderní kolektivní ideologii, k nacionalismu. Stejně jako etnicita, také národnost je umělým lidským konstruktem a vychází z požadavků nacionalismu. Ernest Gellner říká, že „*nacionalismus vytváří národ a ne naopak*“. V této souvislosti je důležité zmínit skutečnost, že některé aspekty nacionalismu byly „vyžity“ k formování a obhajobě řady totalitních či diktátorských ideologií a doktrín (např. nacismus, frankismus). (Gellner 2003: 17-18)

Vrátíme-li se k zpět k etnicitě, můžeme na závěr říci, že lze na ni pohlížet jako na jakýsi aspekt sociálního vztahu mezi osobami, které se značně liší od členů ostatních skupin a jejichž existenci si uvědomují a vstupují s nimi do kontaktu. Můžeme jí také definovat jako etnickou identitu, založenou na kontrastu k těm „druhým“. Sociální vztah se mezi etnickými skupinami vyskytuje v případě, kdy jsou „nabyté“ kulturní rozdíly stále ovlivňovány vzájemným stykem těchto členů. Etnicita postihuje nejen interakci, ale také utváření vlastní identity, do níž vstupuje také její politická, organizační, symbolická a významová stránka. (Eriksen 2012: 37)

4.2.1.3 Náboženství

Náboženství můžeme pokládat za jedno z nejčastěji definovaných, revidovaných a kritizovaných témat společenských věd. (Eriksen 2008: 255) Antropologie náboženství jako oblast sociální a kulturní antropologie

zkoumá náboženské jevy v sociokulturním kontextu. Ovšem cílem této oblasti není posuzovat pravdivost či nepravdivost náboženských věr a představ. (Soukup 2009:141)

Zhruba před sto lety bylo běžné rozlišovat mezi náboženstvím a pohanstvím na jedné straně a náboženstvím a pověrou na straně druhé. Pohanství bylo spojováno s nekřesťanským náboženstvím a s provozováním rituálů, v nichž byl obsah onoho náboženství přítomen. Termín „pověra“ je nositelem nevysvětlitelných a neviditelných vztahů, které nedokázala pochopit věda ani náboženství. Z tohoto důvodu byl islám a africké kulty předků zařazeny do pohanství, zatímco víra Trobriandů do pověr. V souvislosti s tímto tématem se současná antropologie zaměřila na rozdíl mezi náboženstvím a věděním. Rozdíl mezi nimi je jednoduchý a prostý. Náboženství je založeno na různých formách víry v nadpřirozené bytosti v podobě rituálů, a vědění na faktech, o kterých jsou lidé přesvědčeni a na jejichž základě jednají. Lze však říci, že i vědění může mít náboženský charakter, a tak rozdíl mezi nimi není absolutní. (Eriksen 2008: 256)

Náboženství má řadu definic, protože mnoho sociologů a antropologů se snažilo o vymezení tohoto pojmu. I přes jejich nepřeborné množství, pro mne nejvíce zdařilé zůstávají definice od Émile Durkheima a Clifforda Geertze. Durkheim tvrdil, že každá společnost rozlišuje mezi sakrálním (posvátným) a profánním (světským), přičemž náboženství zařadil do sféry posvátné. Rozpoznávací znak uvádí církve, jelikož bez církve neexistuje náboženství. Snaží se najít „neprimitivnější“ formu náboženství a nachází dvě, které jsou přítomné ve všech náboženstvích (animismus a naturalismus). Chtěl také říci, že náboženství na té nejzákladnější rovině znamená, že společnost uctívá sebe sama. (Eriksen 2008: 256) Americký symbolický antropolog Geertz definoval náboženství jako: „1) systém symbolů, které 2) v lidech ustavují silné, pronikavé a dlouhotrvající nálady a motivace tím, že 3) formulují pojmy obecného řádu

bytí a 4) obdařují tyto pojmy takovým nádechem skutečnosti, že 5) se tyto nálady a motivace zdají jedinečně realistické“ (Geertz 2000: 107)

Co se týče klasifikace náboženství, existuje jich celá řada. Základní rozlišení podle víry, můžeme zařadit do dvou skupin: monoteistická a polyteistická náboženství. Monoteistická náboženství uctívají jediného boha a příkladem může být křesťanství, judaismus a islám. Polyteistická jsou založená na víře ve více než jednoho boha (např. hinduismus). (Soukup 2009: 142)

Pokud se zaměříme na náboženství v Africe, můžeme s jistotou říci, že zde vždy sehrálo stěžejní roli. Původní náboženské systémy souvisely s přírodním prostředím a také posmrtným životem. Mezi ně patří zejména Animismus, Fetišismus a Totemismus. Animismus uctíval kultu předků a chápal přírodní síly jako živé entity. Fetišismus byl založen na předmětech, mající duchovní kulturu a Totemismus věřil představě, že jistý rod, kmen či klan souvisí s nějakým prapředkem a je symbolizován totemem. Základní smysl těchto systémů spočíval ve spojení osobní, společenské a kosmické harmonie, díky které kmen získá cenné dary (déšť, úroda, zdraví, děti apod.). Z nepůvodních náboženství se nejvíce prosadil monoteistický islám. Ten se na severní a východní část afrického kontinentu dostal z Arábie. Pro islám je typická zejména přísná organizace komunity. Jeho vliv se stále více rozšiřuje do dalších oblastí a díky tomu také dochází k ozbrojeným konfliktům v místech, kde se střetává s křesťanským vlivem. Křesťanství se do Afriky dostalo skrze evropské misionáře. Hlavní nevýhodou tohoto náboženství je představa, že Kristus na kříži působí jako poražený, což neodpovídá africkým idejím o silné božské síle. Směsice importovaných a domácích náboženských systémů vedla ke vzniku synkretických náboženství, jako jsou kimbangismus⁵⁴ či tokoismus. Náboženské představy a tradice v Africe

---

⁵⁴ Kimbangismus- podle zakladatele S. Kimbangu , jedná se o označení protikoloniálního hnutí, které se rozšířilo od 20. let 20.st. z oblasti Bakongů v Belgickém Kongu. Mísilo náboženství animismu a křesťanství a postupovaly sem i prvky nacionalismu.

mají značný vliv na politiku a společenský život. Skutečnost, že je tento světadíl rozdělen na křesťanskou a muslimskou část vede k mnoha intenzivním válečným konfliktům, zejména pak v Nigérii a Somálsku. (Klíma 2012: 37-38)

4.2.1.4. Chudoba

Do podkapitoly „antropologické příčiny vzniku dětských vojáků“ neodmyslitelně patří chudoba. Tato nedílná součást lidské společnosti je jedna z „nejžádanějších“ témat na úrovni antropologického bádání a to především proto, že chudoba až na pár výjimek není důsledkem neschopnosti lidí pracovat, nýbrž výsledkem působení sociálních a kulturních podmínek, v nichž lidé vyrůstají, žijí, ale i umírají. Velmi významným antropologickým přínosem, který ovlivnil vnímání chudoby je podnětný koncept Oscara Lewise „kultura chudoby“, ve kterém chudobu chápe jako: *„kulturu, nebo přesněji řečeno subkulturu se svou vlastní strukturou a logickým základem, jako způsob života, který rodovými liniemi přechází z generace na generaci“*. Podle Lewise kultura chudoby se rozvine pouze v těch společnostech, které nesou následující znaky: *„Existuje v nich peněžní ekonomika, námezdní práce a výroba pro zisk. Stálá vysoká míra nezaměstnanosti a podzaměstnanosti nekvalifikovaných pracovníků. Nízké mzdy. Neschopnost nabídnout lidem s nízkými příjmy sociální, politickou a ekonomickou podporu. Spíše bilaterální⁵⁵ než unilaterální⁵⁶ příbuzenský systém. Dominantní hodnoty a jeho kumulace jako důsledek aktivity a úsilí; chudoba je chápána jako nedostatečnost a méněcennost.“* Kulturu chudoby lze chápat dvojitým způsobem. Jednak jí můžeme vnímat jako adaptaci na socioekonomické problémy vyvěrající z neúspěšných řešení místních institucí. Nebo ji můžeme brát jako reakci na pocit bezmoci, při němž se chudí lidé snaží

⁵⁵ Bilaterální příbuzenský systém- je tehdy, když odvozujeme svůj původ od obou předků (rodičů)

⁵⁶ Unilaterální příbuzenský systém- znamená, že svůj původ odvozujeme pouze od jednoho předka (rodiče)

vymanit z takového stavu a chtějí dosáhnout společensky uznávaného postavení. (Soukup 2009: 121-122)

Jak jistě víme, nemáme na světě jedinou společnost, která by si byla absolutně rovná. Jak už zmiňoval americký sociolog Gerhard Lenski, jedná se zejména o nerovnost v distribuci a přístupu k hmotnému bohatství, moci a prestiži mezi jednotlivci či celými skupinami. Tudíž také ekonomická nerovnost je jedna z aspektů nerovnosti, podle které lze společnost různě kategorizovat. Význam ekonomické nerovnosti se vyskytuje ve třech rovinách. První rovina říká, že dichotomie chudoba a bohatství je jedním ze základních „motorů“ lidské motivace a rozvoje lidské společnosti vůbec. Druhým významem, který diferencovaná distribuce bohatství přináší je skutečnost, že vede k vzájemné závislosti mezi členy společnosti. Poslední přichází s myšlenkou, že nerovnosti mají značný dopad na politické preference a stabilitu režimu. (Kreidl 1997: 3)

V souvislosti s chudobou je dobré si položit otázku: „Proč jsou chudí lidé chudí?“ Na tuto otázku by nám mohl odpovědět John Kenneth Galbraith, který moderní chudobu rozděluje do dvou kategorií. U první kategorie chudoby se předpokládá, že vzniká jako důsledek osobních vlastností postiženého jedince, neschopného přizpůsobit se standardům moderního hospodářského života. Hlavním důvodem bývá kupříkladu nedostatečné vzdělání, alkoholismus apod. Druhá skupina zahrnuje druh chudoby, kterou lze označit jako „oblastní chudobu“. Lidé postižení „oblastní chudobou“ se do tohoto stavu bezmoci dostávají skrze prostředí, ve kterém žijí. K těmto dvou typům chudoby lze také přistupovat jako k chudobě „zasloužené“ (osobní selhání) či „nezasloužené“ (selhání organizačního systému ekonomiky). Oscar Lewis přichází ještě s třetím již zmiňovaným typem chudoby a to je „kultura chudoby“. (Kreidl 1997: 8)

Fenomén chudoby je celosvětovou záležitostí, tedy netýká se jen Afriky, a tak různí političtí a sociální aktéři se snaží proti ní neustále bojovat. Chudoba, jež je považována právě za situační syndrom, s sebou

nese nedostatečnou spotřebu, nejisté bydlení, podvýživu, nízkou úroveň vzdělání, nedostatečné hygienické poměry, špatné začlenění do systému výroby, diskriminaci a mnoho dalších atributů, které tyto členy odlišují od „ostatních“ členů společnosti. V boji proti chudobě vznikla roku 1995 *Deklarace Světového summitu o sociálním rozvoji*, o které můžeme s jistotou říci, že byla jednou z prvních mezinárodních deklarací takového charakteru. Pokud je chudoba definována jako neexistence prosperity nebo zdrojů, které by nám umožňovaly dobrou kvalitu života, můžeme do chudoby zahrnout i ztrátu: možnosti disponovat volným časem, osobní bezpečnosti, genderové rovnosti, ochrany proti přírodním katastrofám. Také sem můžeme začlenit i svobodu zpracovávat informace a možnost vyvíjet se v kruzích výroby a práce. Proti chudobě se postavil i výbor OSN pro hospodářská, sociální a kulturní práva, tím, že vydal roku 2001 deklaraci, v níž definoval své stanovisko k chudobě. Tu „*chápe jako mnohorozměrný jev a jeho různé proměnné se analyzují ve vzájemných souvislostech*“, tento přístup je velmi důležitý především z hlediska lidských práv. Dále zde uvádí, že „*účastnický stát, v němž jakýkoliv významný počet jednotlivců trpí nouzí o základní potraviny, primární péči, zdravotní péči, nezbytné přístřeší, nejzákladnější formy vzdělání, tím bezprostředně porušuje Pakt.*“ Toto základní zajištění musí být poskytnuto všem příslušníkům státu bez ohledu na to, zda má příslušná země zdroje, nebo jej ovlivňují jiné faktory či obtíže. (Batthyány a kol. 2010: 14-16)

4.2.2 Antropologie na politické úrovni

Politická věda je proud, který se zabývá především studiem politických procesů v moderních, vyspělých společnostech, které jsou z politologického hlediska vnímány jako výraznou specializací politických institucí a aktérů. Politická věda neboli politologie zkoumá především moderní stát a jeho postavení v mezinárodních vztazích. Z důvodu toho, že se zaměřila jen na moderní stát, byla považována kvůli svému postoji za „etnocentrickou“ společenskovední disciplínu. Utváření tohoto pohledu

bylo jednoznačně ovlivněno hodnotovými kritérii, podle kterých byly západní společnosti chápány jako celosvětový vzor či model pro všechny ostatní společnosti světa. Podle sestaveného modelu by se dřív nebo později každá společnost tomuto západnímu vzoru měla co nejvíce přiblížit. Tato tendence měla utvářet jasnou dichotomii mezi demokratickými státy a těmi ostatními, které na poli politologie nenalezneme. Takovéto minimalistické pojetí začalo být odbouráváno již před druhou světovou válkou. K tomuto převratu přispěla především řada antropologických studií, jak z prostředí britské sociální antropologie, tak z oblasti americké kulturní antropologie. Antropologové se soustředili na problematiku politických procesů, nejčastěji v afrických tradičních společnostech. Jako příklad můžeme uvést přelomový sborník z roku 1940 Meyera Fortese E. E. Evanse Pritcharda „Africké politické systémy“. Na půdě antropologie se začal vyvíjet nový diskurs, který byl označen jako politická antropologie (Cabada 2007: 346-347)

4.2.2.1 Politická antropologie

Politická antropologie je podle Balandiera definována jako „*subdisciplína sociální a kulturní antropologie, která se zabývá mezikulturní komparativní analýzou vzniku, vývoje a fungování politických systémů a institucí*“. Nejprve se zaměřovala ve svém výzkumu na politické instituce u přírodních národů, ale na konci 20. století se zaměřila i na „více rozvinuté“ industriální společnosti. (Balandier 20: 2000) Negace etnocentrického přístupu byla základním rysem politické antropologie, spojující antropologii, sociologii a politologii. Typické pro společenskovední disciplínu byla také myšlenka, která říkala, že politično se skrývá ve všech společenských formacích. Nikoli pouze v rámci moderních států, ale také v rámci těch tradičních, kde se vyskytovaly specifické politické struktury. Politická antropologie má značně široký objekt zájmu. Mezi hlavní témata patří: moc a autorita, nedemokratické politické systémy, politická náboženství, problematika modernizace a transformace a v poslední řadě teorie závislosti. Díky svému rozsáhlému

zaměření tato antropologická disciplína zaplňuje mezery politologického pole působnosti. (Cabada 2007: 346- 362)

5 ROLE A STRATEGIE MEZIVLÁDNÍCH A NEVLÁDNÍCH MEZINÁRODNÍCH ORGANIZACÍ PŘI BUDOVÁNÍ POVÁLEČNÉ BEZPEČNOSTI, OBNOVY A MÍRU S OHLEDEM NA DĚTSKÉ VOJÁKY V AFRICE

5.1 Mezivládní organizace

5.1.1 OSN

Založení Organizace spojených národů vedlo k řadě změn v mezinárodních vztazích. Vznikla roku 1920 jako *Společnost národů* pod vlivem mnoha otřesných zážitků po 1. světové válce. Jejím účelem založení mělo být „*vytváření základních pravidel a norem jednání či chování států v mezinárodní politice, které mělo vést k nenásilnému řešení mezinárodních konfliktů*“. Ovšem v meziválečném období se začalo přicházet na jisté „mezery“, které během 2. světové války vedly k jejímu rozpadu. Spojené národy nesetrvávaly v tomto mrtvém bodě dlouho, jelikož těsně po jejich rozpadu se začaly budovat nové ideologické základy Organizace spojených národů (OSN) při jednání mezi členy protihitlerovské koalice.

V srpnu 1944 ve Washingtonu D.C. proběhla přípravná konference k vypracování návrhu Charty OSN a od dubna do června 1945 probíhala v San Francisku zakládající konference nové organizace, jejímž výsledkem bylo podepsání zakládající listiny- Charty OSN, která v platnost vstoupila v říjnu 1945 a byla podepsána 50 státy. Nová mezinárodní vládní organizace přišla s myšlenkou založenou na „*zabezpečení nenásilného řešení konfliktů mezi členskými státy a zajištění politické i ekonomické stability mezinárodního systému*“. Během druhé poloviny 50. let a 60. let došlo k výraznému nárůstu počtu členů, přičemž se vstupem afrických a asijských států se vytvořil prostor, do kterého se začlenily témata jako je rozvoj, chudoba, vzdělání, humanitární a finanční

pomoc či zajištění základní zdravotní péče. Na konci 90. let došlo k rozvíjení nových aktivit OSN v důsledku nových ekonomických a politicko- bezpečnostních problémů, které zahrnovaly rozpad multietnických státních útvarů, vypuknutí válečných konfliktů či prohloubení chudoby postihující značnou část afrického a asijského obyvatelstva. (Waisová 2005: 117- 119)

Jak už bylo několikrát zmíněno, udržování míru a bezpečnosti je jedním z hlavních úkolů OSN. Ta působí právě jako významný nástroj udržení míru a řešení konfliktů. Mnohokrát značně přispěla k tomu, aby spory nepřerostly v ozbrojené konflikty a přesvědčila zneprátelené strany použít místo zbraní více diplomacie a jednání při řešení nějakého konfliktu. Pokud v daných zemích válečný konflikt již propukl, snažila se pomoci sjednat mír. Během 60-ti let působení Organizace spojených národů bylo ukončeno množství konfliktů a válek, zejména díky orgánům OSN Rady bezpečnosti⁵⁷ a základního orgánu pro otázky mezinárodního míru a bezpečnosti. V 90. letech, po skončení studené války, docházelo k zcela nové situaci, která s sebou přinesla jakýsi „trend“ postavený na tom, že aktuální už nebyly války mezi dvěma státy ale vnitrostátní konflikty. Působení OSN také do značné míry ovlivnil teroristický útok na USA ze dne 11. 9. 2001. Svět se stále více začínal obávat nástupu mezinárodního terorismu a s ním spojeného šíření jaderných či dalších demonstrujících zbraní. Aby došlo k zamezení světového terorismu, dne 28. září 2001 přijala Rada bezpečnosti rezoluci Charty OSN proti financování terorismu a provedla všechna opatření vedoucí ke zmrazení mezinárodních finančních prostředků teroristických skupin. Jelikož OSN chtěla co nejvíce čelit ozbrojeným konfliktům, musela přizpůsobit a posílit své tradiční nástroje a do mírových operací stále více zapojovat

---

⁵⁷ Rada bezpečnosti je orgán Organizace spojených národů a odpovídá za udržování světového míru a mezinárodní bezpečnosti. Zabývá se především konflikty a konfliktními situacemi, které by mohly vést k mezinárodnímu či regionálnímu napětí a k vypuknutí násilí. Rada bezpečnosti může rozhodnout o vynucení míru (peaceenforcement) nebo může vyslat jednotky na podporu udržení míru (peacekeeping) a také zřizuje mezinárodní trestní tribunály: pro bývalou Jugoslávii a Rwandu. (Waisová 2005 121-122)

místní organizace. Svoji pozornost soustředila i na obnovu míru po ukončení konfliktu.⁵⁸

5.1.1.1 Mírové operace OSN

Mírové operace OSN můžeme považovat za jednu z nejdůležitějších oblastí, kde tato organizace působí. Vždy jsou na základě mandátu OSN uskutečňovány těmi organizacemi, které jsou vybavené potřebnými silami a prostředky. Podle předem stanovených cílů a dalších okolností můžeme mírové operace (*peacekeeping*) rozdělit do pěti základních skupin:

1. *Prevence či předcházení konfliktů (Conflict Prevention)*
2. *Nastolení míru (Peace-making)*
3. *Udržení či zachování míru (Peace-keeping)*
4. *Vynucení míru (Peace-enforcement)*
5. *Budování míru (Peace- bulding)* (Eichler 2006: 229)

Po skončení studené války došlo k vytvoření nového typu mírových operací, jednalo se *peace-bulding*, jehož záměr byl zakotven v dokumentu OSN *Agenda pro mír*, který pochází z roku 1992. Hlavním cílem této mírové operace bylo především stanovení a podpora struktur vedoucí k posílení a upevnění míru, zároveň také k zamezení vzniku nového ozbrojeného konfliktu. V souvislosti s upevněním míru se agenda snaží o obnovení důvěry a porozumění mezi lidmi. Bezpečnost, o jejíž nastolení usiluje, chápe jako přechod k dlouhodobému rozvoji zemí. Pokud dochází k tomu, že vývoj státu má neblahé účinky na mezinárodní bezpečnost či mír, přichází na řadu povinný zásah některých mezinárodních organizací nebo dokonce jiných zemích. „Budování míru“ se skládá ze čtyř etap: „1. *DDR*⁵⁹ (*Disarmament, Demobilization and Reintegration*) 2. *Nastolení*

⁵⁸ Viz. *Mír a Bezpečnost*. Informační centrum OSN v Praze.[online]. 2005 [cit. 17. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.osn.cz/mir-a-bezpecnost/>

⁵⁹ DDR (odzbrojení, demobilizace, reintegrace) je strategie pro úspěšné provádění mírových operací OSN; odzbrojení vyžaduje fyzické odstranění bojových prostředků z válčících stran (zbraně, střeliva apod.); demobilizace zahrnuje rozpuštění ozbrojených skupin a reintegrace je proces, jejímž výsledkem je

vlády práva 3. Ekonomické obnovy 4. Demokratických voleb“. Přičemž DDR usiluje o ukončení násilí, nastolení vlády práva sestavuje účinný justiční systém a ekonomická obnova se zaměřuje na odstranění specifických atributů konfliktů (chudoba, ekonomická nerovnost). (Eichler 2009: 29- 30)

Tak jako řada významných mezinárodních dokumentů prošla řadou reforem, tak i mírové operace prošly tímto procesem. Nejdůležitějším přínosem byl tzv. regionální peacekeeping, v němž se zohledňují náboženská, etnická, kulturní a sociální specifika konfliktu. Jedním z takovýchto může být právě *Africký peacekeeping*, kde se v období dekolonizace začala utvářet řada regionálních politických, ekonomických a bezpečnostních organizací.

Velmi důležitou funkci zde sehrálo *Hospodářské společenství západoafrických států* (Economic Community of West African States, ECOWAS). K jejímu vzniku vedla inspirace vycházející z evropské ekonomické integrace. Mezinárodní organizace byla vytvořená, aby „*vznikla hospodářská a měnová unie a došlo k zavedení společenského cla a k harmonizaci hospodářských a finančních členských států*“. Během 70. a 80. let mezi členskými státy ECOWAS nedocházelo k tak velkým ekonomickým pokrokům, a tak se upřela její činnost na bezpečnost těchto států. Roku 1986 se na základě Freetownského protokolu stal systémem kolektivní obrany. V roce 1991 došlo ke vzniku deklarace mezi členy ECOWAS, v níž odsoudily získání moci pomocí ozbrojených prostředků. Tato deklarace měla sloužit jako odpověď na stále častější konflikty v afrických státech, jejichž cílem bylo získat politickou moc touto cestou. V rámci tohoto počínu Hospodářské společenství vytvořilo další skupinu ECOMOG (ECOWAS Military Observer Group), která měla sloužit především jako monitorovací a průzkumná regionální vojenská skupina,

orientovaná zvláště na řešení vnitrostátních a mezistátních konfliktů. V roce 1991 členské státy ECOWAS přijaly *Konvenci o vzájemné pomoci při boji s kriminalitou a o extradici* a v roce 1998 *Program pro koordinaci pomoci při zajištění bezpečnosti a rozvoje*. Veškerá činnost ECOMOG je spravována obranným výborem ECOWAS. ECOMOG se zúčastnila řady mírových misí (např. Libérie, Sierra Leone, Guinea- Bissau). V roce 2002 členské státy ECOWAS přijaly plán, v němž se jednalo o stálých pohotovostních silách, které by byly zemím k dispozici na vojenských základnách, kde by také musely projít společným výcvikem. (Waisová 2005: 149-150)

5.1.2 UNICEF

Je dětský fond Organizace spojených národů, zabývající se ochranou a zlepšováním životních podmínek dětí a jejich všeobecného rozvoje. Tato organizace působí ve 157 zemích světa, kde pracuje s místními vládami i komunitami, aby poskytla humanitární pomoc i dlouhodobý rozvoj především v oblastech zdravotní péče, vzdělání a ochrany dětí.

Její činnost je výhradně zaměřena na péči o děti a jejich zdravý vývoj. Tato pomoc je poskytována zejména dětem z kritických oblastí, kde se UNICEF pokouší co nejvíce eliminovat aspekty (chudobu, násilí, nemoci a diskriminaci) vedoucí k porušení dětských práv, zakotvených v Úmluvě o právech dítěte. V těchto základních bodech jsou shrnuty jednotlivé kroky, jimiž hlavní světová organizace usiluje o „důstojné“ dětství.

UNICEF

1. zajišťuje opatření, které se snaží dětem umožnit co nejlepší začátek jejich života, jelikož rané dětství nesmírně ovlivní utváření jejich osobnosti

2. podporuje vzdělání dětí a apeluje na to, aby každému z nich bylo zajištěno alespoň to nejzákladnější vzdělání
3. prosazuje to, aby všechny děti měly základní očkování proti dětským nemocem a aby jim bylo zajištěno dostatečné množství stravy. Také je aktivní v prevenci šíření HIV/AIDS mezi mladými lidmi a pomáhá rodinám a dětem, kteří jsou touto nemocí nakaženi
4. podílí se na budování bezpečného prostředí
5. pomáhá v krizových situacích, kdy jsou děti v ohrožení
6. podporuje Úmluvu o právech dítěte a snaží se o zajištění genderové rovnosti a o dosažení Rozvojových cílů tisíciletí (Millenium Development Goals) a pokroku obsaženého v Chartě OSN⁶⁰

5.1.3 Světová banka

Světová banka (*World Bank*, WB) byla založena na Brettonwoodské konferenci v New Hampshire roku 1944, aby pomohla ekonomicky slabým zemím díky 2. světové válce. Ve 40. a 50. letech se zaměřila na pomoc státům západní Evropy a v 70. a 80. letech se její pomoc zaměřila na rozvojové země světa. Jedná se sdružení dvou specializovaných organizací OSN, zajišťují finanční a technickou pomoc rozvíjejícím se zemím. Zaměřují se především na snížení chudoby a zlepšení životní standardů pro země celého světa. Je tvořena Mezinárodní bankou pro obnovu a rozvoj (*International Bank for Reconstruction and Development*, IBRD), ta poskytuje pomoc středně bohatým až chudým zemím a Mezinárodní asociací pro rozvoj (*International Development Association*, IDA), jež získává finančních prostředky pro ty nejchudší země světa (granty, bezúročné a nízkourokové půjčky). Spolu s dalšími třemi subjekty: Multilaterální agentura pro investiční záruky (*Multilateral Investment Guarantee Agency*, MIGA); Mezinárodní finanční korporace (*International Finance Corporation*, IFC) a Mezinárodní centrum pro řešení investičních sporů

⁶⁰ Viz. *Naše mise*. Informační centrum OSN v Praze.[online]. 2005. [cit. 17. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.unicef.cz/co-delame/nase-mise>

(*International Centre for Settlement of Investment Disputes, ICSID*) tvoří skupinu světové banky. Hlavním cílem WB je zajistit dodávku čisté vody, podporovat vzdělání budováním škol, podílet se na produktivitě zemědělství, zajistit přírodní a ekonomické zdroje. V současné době má Skupina světové banky zhruba 180 členů.⁶¹

5.1.4 UNESCO

UNESCO (*United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*) vzniklo v roce 1946 jako *organizace OSN pro výchovu vědu a kulturu*. UNESCO se zaměřuje na oblasti vzdělávání v přírodních vědách, humanitních a sociálních vědách, v kultuře a komunikaci, kde plní řadu úkolů.

Jeho programy se věnují podpoře kultury a lidského rozvoje. Prioritním cílem je však zajištění vzdělání pro všechny. Provádí také výzkum v oblasti životního prostředí a prosazuje se v právech stojících na kulturním sebeurčení. Další z činností této organizace je určitě ochrana světového přírodního a kulturního dědictví. Spolu se vzděláváním lidské populace podporuje právo svobodného šíření informací po celém světě, s čímž souvisí i právo svobody tisku.

UNESCO je založeno na systému 190 národních komisí a je podporováno 5 000 asociacemi, centry a kluby v rámci tohoto společenství. Podílí se na spolupráci s řadou mezivládních či nevládních organizací a nadací. Správním orgánem UNESCO je generální konference, jejíž členové jsou všechny státy organizace a schází se jednou za dva roky. Dalším orgánem je Výkonná rada s 58 členy volenými konferencí a její hlavní činností je správa všech programů.⁶²

---

⁶¹ Viz. *Světová banka* [online]. [cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z http://famek2012.ic.cz/download/3/svetova_bank_a.ppt

⁶² Viz. *Specializované agentury*. Informační centrum OSN v Praze.[online]. 2005. [cit. 17. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.osn.cz/system-osn/specializovane-agentury/?i=118>

5.2 Mezinárodní nevládní organizace (INGO)

Existuje řada mezinárodních organizací, zabývající se problematikou dětských vojáků. V této podkapitole se zaměřím především na ty nejdůležitější, jež jsou sdruženy v *Koalici pro ukončení zneužívání dětských vojáků*. Tato mezinárodní společenství značně přispěla a stále přispívá svými akcemi, jejichž cílem je ukončení rekrutování dětí do ozbrojených konfliktů a také pomoc při demobilizaci a návratu domů.

5.2.1 Amnesty international

Amnesty International (Amnesty, AI) je celosvětové hnutí založené britským právníkem Peterem Bennesonem roku 1961. V roce 1977 za svoji činnost dostala organizace Nobelovu cenu míru. Zabývá se porušováním lidských práv a připravuje kampaně k podpoření těchto práv. Mezinárodní organizace je postavena na myšlence, která říká, že každý člověk má nárok na dosažení lidských práv, jež jsou zakotveny ve Všeobecné deklaraci práv a dalších mezinárodních paktech. Díky tomu, že AI je absolutně nezávislá na jakékoliv vládě, politické ideologii, ekonomickém zájmu či náboženství, stala se „představitelkou“ nestranné ochrany lidských práv. Skládá se z několika orgánů: Mezinárodní rady, Mezinárodního výkonného výboru, Mezinárodního sekretariátu, Sekcí, Skupin a z Člena, kterým je základní jednotka AI. Činnost Amnesty je ve světovém měřítku lidských práv zaměřena na ukončení činnosti dětských vojáků, zastavení mučení, zastavení násilí prováděné na ženách, osvobození vězňů svědomí, zrušení trestu smrti, dodržování práv uprchlíků, mezinárodní spravedlnosti, ukončení mimosoudních poprav, svobodu slova a mnoho dalších. Amnesty International disponuje 3 miliony členů a sponzorů z více než 150 zemí světa.⁶³

---

⁶³ Viz. *Who we are*. Amnesty International. [online]. 2013[cit. 18. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.amnesty.org/en/who-we-are/about-amnesty-international>

5.2.2 Human Rights Watch

Jak už je jasné z názvu, jedná se o další organizaci, která je postavena na výzkumu lidských práv. Human Rights Watch (HRW) má sídlo v New Yorku a vznikla v roce 1978, kdy ještě nesla původní název *Helsinki Watch*. Prvotně se zabývala monitorováním Sovětského svazu a jejich dodržování přijatých dohod na Konferenci o bezpečnosti a spolupráci v Evropě (1975, Helsinky). Na základě růstu organizace vznikaly další výbory, které byly sjednoceny do současného HRW. Jejich kampaně se týkají problematiky: obchodu se ženami, dětských vojáků, dětské práce, dětí ulice, práv nemocných chorobou HIV/AIDS, práv gayů, práv na potrat, genocidy a zahrnuje řadu dalších oblastí a také dokumentuje porušování mezinárodní humanitárního práva a práva při válečných konfliktech. Všeobecná deklarace lidských práv a další mezinárodně přijaté lidsko-právní standardy jsou hlavním nástrojem HRW pro výzkumné operace zjišťující mezinárodní šíři porušování lidských práv.⁶⁴

5.2.3 Save the Children

Save the Children byla založena oxfordským učitelem a sociologem Eglantynem Jebbem v Anglii roku 1919 za účelem pomoci dětem žijícím ve střední Evropě, která byla zpustošená válkou. Dnes je přední nezávislou organizací, která se pokouší o vytvoření trvalé změny v životě dětí nacházejících se v nouzi. Její činnost je zaměřena na všechny státy světa a mnohdy ji zavádí přímo do komunit kritických oblastí, kde pomáhá jak dětem, tak jejich rodinám. Pro zkvalitnění jejich „služeb“ pracuje s ostatními organizacemi, vládami, neziskovými společnostmi a dalšími světovými partnery v rámci zachování absolutní nezávislosti na jakýkoliv

---

⁶⁴ Viz. *About Us*. Human Rights Watch. [online]. 2013. [cit. 25. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.hrw.org/about>

politický program či náboženskou ideji.⁶⁵ Ve spolupráci s místními vládami a Světovým potravinovým programem realizuje projekty, jež mají pomoci dětem postiženým občanskou válkou. Zde se soustřeďuje na zdraví dětí a žen, na zajištění potravin a na zařazení bývalých dětských vojáků zpět do běžného života. Programy také směřují k posílení potravinové bezpečnosti (distribuce potravinových balíčků do táborů pro uprchlíky a přesídlené osoby), rozšíření znalostí o pěstování plodin a o manipulaci zemědělských strojů. (Waisová 2008: 107)

5.2.4 CARE

CARE je jednou z největších soukromých světových humanitárních organizací, která se snaží pomáhat rodinám žijícím v chudých komunitách. Jejím cílem je dlouhodobé odstranění chudoby a zajištění lepších životních podmínek. Tato společnost byla založena roku 1945 a poprvé svoji činnost zahájila tím, že pomáhala obětem a pozůstalým z druhé světové války.

Jak už bylo v úvodu zmíněno, CARE je přední humanitární organizací zabývající se bojem proti chudobě. Klade velký důraz na práci po boku chudých žen, protože věří, že právě ženy mají "tu" schopnost, která by mohla pomoci rodinám i celým komunitám vymanit se z chudoby. Ženy se pohybují také v kruzích komunitní péče, kde se snaží zlepšit úroveň poskytovaného vzdělání, bojují proti šíření epidemií, zlepšují přístup k pitné vodě a hygienickým zařízením, rozšiřují ekonomické možnosti a přispívají k obnově přirozených zdrojů. CARE poskytuje lidem pomoc při mimořádných událostech (války, přírodní katastrofy), kde je na prvním místě ochrana jejich života.⁶⁶

---

⁶⁵ Viz. *About Us*. Save the Children. [online]. 2013 [cit. 27. 3. 2013]. Dostupné z http://www.savethechildren.org/site/c.8rKLIXMGlpI4E/b.6146405/k.C7E9/About_Us.htm

⁶⁶ Viz. *About*. CARE. [online]. [cit. 25. 3. 2013]. Dostupné z <http://www.care.org/about/index.asp>

5.3 Poskytnutí pomoci dětským vojákům

Pokud má být poválečná obnova a budování míru úspěšné, je třeba splnit jednu ze základních podmínek, což je demilitarizace⁶⁷ společnosti a demobilizace bojovníků. Pokud ovšem chceme dosáhnout trvalého stavu demobilizace a nemá-li vést k rozsáhlým ekonomickým a sociálním problémům ve společnosti, musí zahrnovat amnestii, rehabilitaci a reintegraci bývalých bojovníků. Reintegrace je proces zahrnující návrat bývalých vojáků do původních míst pobytu, poskytnutí psychické a zdravotní pomoci včetně hledání způsobů vedoucích k znovu obnovení přerušených sociálních vazeb s rodinou a svým okolím. Nedílnou součástí tohoto procesu je také doplnění základního vzdělání. Ze studií z roku 2002 a 2003 se dozvídáme, že dětští vojáci se stali často opomenutým bezpečnostním problémem. Mladí lidé, kteří se vrátili z ozbrojených konfliktů, byli tak vystaveni silnému tlaku ze strany společnosti. Nejen že byli nuceni se potýkat s nebývalou chudobou, či jim nebyla poskytnuta základní pomoc nebo neměli povolení k pohybu, ale také byli svým okolím silně stigmatizováni a mnohdy měli problém s navazováním běžných mezilidských vztahů. Tím, že mnohdy dochází k rozpadu rodinných vztahů u bývalých dětských vojáků, je reintegrace mnohem složitější. Podle údajů UNICEF více než polovina angolských rodin žije bez otce či bez podpory dospělého muže v důsledku občanských válek. Také již zmiňovaná stigmatizace většinou u žen (v průběhu válek totiž byly zneužívány jako sexuální otrokyně) vede k tomu, že jsou nejen komunitou ale i jejich partnery odmítány. Posledním důvodem rozpadu rodiny může být stále se zvyšující míra domácího násilí páchaného na ženách. Neúplné rodiny vedené ženami většinou čelí mnoho úskalím včetně ekonomického a sociálního vyloučení. Reintegrace dětských vojáků v takovýchto případech musí zahrnovat i pomoc neúplným rodinám. (Waisová 2008: 104-107).

---

⁶⁷ Demilitarizace- zákaz udržování a rozšiřování ozbrojené síly

Velmi značnou roli při poskytnutí pomoci dětským vojákům sehrála hustá síť tvořená mezivládními organizacemi, nevládními organizacemi a dobrovolníky ze všech koutů světa. Ta byla vybudovaná napříč celého afrického kontinentu a stále více svou činností pomáhá k rostoucímu počtu „zachráněných“ dětských vojáků, kterým je i po jejich mobilizaci poskytována potřebná péče ve formě ekonomického zajištění rodiny, zajištění základního vzdělání, zdravotní a psychické péče atd. Nejdůležitější však na tom je, že těmto dětem vracejí naději na „normální“ život.

6 ZÁVĚR

Jak už bylo několikrát v mé práci zmiňováno, hlavním důvodem vzniku dětských vojáků jsou stále probíhající ozbrojené konflikty v mnoha zemích světa. Necelá polovina se jich však vyskytuje jen na africkém kontinentě. V souvislosti existence tohoto fenoménu dochází k porušování řadě lidských práv týkající se svobody pohybu, práva na vzdělání, práva vyrůstat se svojí rodinou a mnoho dalších. Nejen, že jsou těmto dětem upírána jejich práva, ale také dochází k tomu, že i po ukončení činnosti ve válečných konfliktech, jsou někdy i do konce jejich života poznamenány řadou otřesných zážitků, které mají neblahý vliv na jejich psychické i fyzické zdraví. Mají problém se znovu obnovením jejich sociálních vztahů s přáteli, rodinou či úzkým okolím. Jsou tzv. stigmatizováni, a proto mají mnohem těžší vývoj nežli ostatní „normálně“ vyrůstající děti.

V řadě odborné literatury se můžeme shledat s důvody, proč jsou právě děti tak dobrými bojovníky. V mnoha z nich je uváděna jako hlavní příčina jejich „tvárnost“ či nedostatečný rozvoj sociálního cítění. V souvislosti s tím, si říkám, jak je možné, že je dětem upírána možnost prožít si své dětství a rozvíjet své individuální schopnosti. Neznamená to přeci, že děti z „rozvojových“ zemí nemají stejná práva jako děti z jiných států. Navíc je nutné podotknout, že jejich dětství už je na tolik komplikované chudobou a šířením epidemií. Přesto všechno jsou tyto děti mnohdy více cílevědomé a usilují o nejvyšší možné vzdělání na rozdíl od některých dětí ze „západního světa“.

S tímto fenoménem bojuje množství mezinárodních organizací, vlád či dobrovolníků. Díky jejich činnosti každý rok přibývá více dětí, kterým se splnil sen „stát se dítětem“. Nejen že jim společenství poskytuje základní ochranu a péči, ale také je začleňuje zpět do běžného života. Naštěstí těchto organizací zabývajících se výhradně dětmi vzniká stále více. Některé se nezaměřují pouze na demobilizaci a reintegraci dětských vojáků, ale

také na nespočetné množství dalších atributů, jež by měly vést k docílení „důstojného dětství“ po celém světě.

Podle vydaných statistik se zdají strategie mezinárodních organizací více než úspěšné. Jelikož jejich role skutečně pomáhají denně zachránit množství dětských vojáků. Na druhou stranu se však ptám, zda se jim někdy povede zcela vymýtit fenomén dětských vojáků.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Odborná literatura

Balandier, Georges: 2000- *Politická antropologie*. Praha: DAUPHIN.

Batthyány K., Cabrera M. S., Dede G., Macadar D. Pardo I.: 2010- *Právo nežít v chudobě. Chudoba jako porušování lidských práv*. Praha: FILOSOFIA

Bennett, E., Gamba V., Van Der Merwe, D.: 2000 - *Act against child soldiers in Africa: A reader*. Pretoria: INSTITUTE FOR SECURITY STUDIES.

Budil I.T., Blažek V., Sládek V.: 2005- *Dějiny, rasa a kultura*. Ústní nad Labem: VLASTA KRÁLOVÁ

Buttler, Rupert: 2005- *Hitlerova mladá garda*. Praha: COLUMBUS.

Cabada, L., Kubát, M. a kol. : 2007- *Úvod do studia politické vědy*. Plzeň: ALEŠ ČENĚK

Dacík, Tomáš: 2001- *Člověk a rasa*. Brno: CERM.

Eichler, Jan: 2010- *Terorismus a války v době globalizace*. Praha: KAROLINUM.

Eichler, Jan: 2006- *Mezinárodní bezpečnost na počátku 21. Století*. Praha: AVIS

Eriksen, Thomas H.: 2008- *Sociální a kulturní antropologie. Příbuzenství, národní příslušnost, rituál*. Praha: PORTÁL

Eriksen, Thomas H. : 2012- *Etnicita a nacionalismus*. Praha: SLON.

Geertz, Clifford: 2000- *Náboženství jako kulturní systém*. Praha: PORTÁL

Gellner, Ernest: 2003- *Nacionalismus*. Brno: CENTRUM PRO STUDIUM DEMOKRACIE A KULTURY.

Honwana, Alcinda: 2005- *Child soldiers in Africa*. Philadelphia: UNIVERSITY OF PENNSYLVANIA PRESS.

Hrabovský, Milan: 2011- *Rasová mytologie*. Bratislava: KALLIGRAM.

Keitetsi, China: 2004- *Musela jsem zabíjet. Místo panenky mi dali pušku*. Praha: MOTTO.

Klíma, Jan: 2012- *Dějiny Afriky. Vývoj kontinentu, regionů a států*. Praha: LIDOVÉ NOVINY.

Kreidl, Martin: 1997- *Percepce příčin chudoby a bohatství*. Praha: AV ČR.

Malina, Jaroslav: 2009- *Antropologický slovník*. Brno: MASARYKOVA UNIVERZITA

Mc Gowan, Lee.: 2002- *The radical right in Germany: 1870 to the present*. Harlow: LONGMAN PUBLISHING.

Munro Dana C.: 1914- *The Children's Crusade*. *The American Historical Review* 19: 516-524.

Rehrl, Annette: 2011- *Diamantové děti*. Banská Bystrica: RE.BELIA.

Soukup, Martin: 2009- *Základy kulturní antropologie*. Praha: AKADEMIE VEŘEJNÉ SPRÁVY.

Schomerus, Mareike: 2007- *The Lord's Resistance Army in Sudan: A History and Overview* Geneva: GRADUATE INSTITUTE OF INTERNATIONAL STUDIES.

Šimák, Martin: 2005- *Lidská práva- od historie do současnosti*. *Kontakt* 1-2: 115-120.

Šturma, Pavel: 2003- *Mezinárodní a evropské kontrolní mechanismy v oblasti lidských práv*. Praha: C. H. BECK.

Waisová Šárka: 2005- *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Praha: PORTÁL.

Waisová, Šárka a kol. : 2007- *Atlas mezinárodních vztahů. Prostor a politika po skončení studené války*. Plzeň: ALEŠ ČENĚK.

Waisová, Šárka: 2008- *Poválečná obnova a budování míru. Role a strategie mezinárodních nevládních organizací*. Brno: MASARYKOVA UNIVERZITA

Záhořík, Jan: 2012- *Ohniska napětí v postkoloniální Africe*. Praha: KAROLINUM.

Internetové prameny

<http://www.unicef.cz/>

<http://www.care.org/>

<http://www.hrw.org/>

<http://www.savethechildren.org/>

<http://amnesty.org/>

<http://www.osn.cz/>

http://famek2012.ic.cz/download/3/svetova_banko.ppt

<http://www.rozvojovka.cz/>

<http://www.ilo.org/>

<http://www.stopdetskepraci.cz/>

<http://www.helcom.cz/>

<http://www.lidskaprava.cz/home>

<http://www.britannica.com/>

<http://www.hrweb.org/>

<http://www.invisiblechildren.cz/>

<http://www.africke-deti.estranky.cz/>

<http://www.europarl.europa.eu/>

<http://eurabia.parlamentnilisty.cz/default.aspx>

<http://www.globalsecurity.org/>

<http://www.fairtrade.cz/>

<http://www.laborrights.org/>

<http://www.laborrights.org/>

<http://www.biography.com/>

<http://presidentmuseveni.com/>

<http://www.guardian.co.uk/>

Mezinárodní smlouvy a úmluvy

Především:

Mezinárodní listina lidských práv (1948)

Deklarace práv dítěte (1959)

Úmluva o právech dítěte (1989)

8 RESUMÉ

This thesis of child soldiers in Africa from the perspective of the international community is divided into four main chapters. The first chapter is devoted to the history of child soldiers and armed conflicts, without them it would not exist. At the end of this chapter are given primary reasons and ways of recruiting child soldiers. The following section summarizes the most important international legal instruments relating to human and children's rights, including some conventions and pacts. Next chapter, the third one, addresses this issue from the anthropological perspective. Here are defined some terms and concepts that describes a topic properly. The last chapter is devoted to intergovernmental and non-governmental international organizations that continually provide child soldiers from the affected areas of assistance needed.

9 PŘÍLOHY

Příloha č. 1:

Dostupná na

http://files.zlepsimesvet.webnode.cz/system_preview_detail_200000004-4b2d54c26d-public/dětský%20voják.jpg

Příloha č. 2:

Dostupná na <http://img.aktualne.centrum.cz/49/1/490192m-detsky-vojak-somalsko.jpg>

Příloha č. 3:

Dostupná na <http://zemepis.jergym.cz/foto/10/detsky%20vojak.jpg>

Příloha č. 1:

Příloha č. 2:

Příloha č. 3:

